PARTIJ PROGRAM VAN DE CPN

MACHTS VORMING VOOR EEN SOCIALISTISCH NEDERLAND

BROCHUREHANDEL VAN DE CPN

MACHTSVORMING VOOR EEN SOCIALISTISCH NEDERLAND

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

© CPN-BROCHUREHANDEL, 1984
Niets uit dit program mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de CPN-brochurehandel.

DcnPP

PARTIJ PROGRAM VAN DE CPN

UITGAVE
CPN-brochurehandel
(februari 1984)
Hoogte Kadijk 145
1018 BH Amsterdam
Tfn (020) 239704
DRUK- EN ZETWERK
Heiermann en co cv
FOTO OMSLAG
De Waarheid
BOEKVERZORGING
Pieter Roozen
ISBN
90 9000 642 7

UNIVERSITATIS GRONINGANAE BIBLIOTHECA

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

INHOUD

1 ALGEMENE DOELSTELLINGEN EN UITGANGSPUNTEN 11

2 INTERNATIONALE POLITIEK 17

3 NEDERLAND: MAATSCHAPPIJ IN BEWEGING 31

4 ECONOMISCHE POLITIEK 43

5 SOCIALE POLITIEK 57

6 CULTUURPOLITIEK 63

7 POLITIEKE DEMOCRATIE EN HERVORMING VAN HET STAATSBESTUUR 69

8 DE DEMOCRATISCHE WEG NAAR HET SOCIALISME 79

9 MAATSCHAPPIJVERANDERING DOOR COALITIEPOLITIEK 85

INLEIDING

In februari 1984 is door een buitengewoon congres van de CPN het partijprogram 'Machtsvorming voor een socialistisch Nederland' vastgesteld.
Met dit partijprogram presenteren de Nederlandse communisten hun doelstellingen, uitgangspunten en toekomstvisie.
Het program is resultaat van een langdurig en intensief debat over fundamentele vraagstukken van communistische politiek. Inzet daarbij was het scheppen van een revolutionaire oriëntatie in de in vele opzichten veranderde toestanden en hedendaagse ontwikkelingen.
Het formuleren van een nieuw partijprogram vond plaats tegen de achtergrond van een diepgaande crisis in kapitalistische maatschappijen, alsook van ernstige crisisverschijnselen in landen waar communistische en arbeiderspartijen de macht uitoefenen. Tegelijk tekent zich de dreiging af van een nieuwe ronde in de atoombewapeningswedloop door introductie van een nieuwe generatie van kernwapens. Daardoor wordt het risico van een atoomoorlog onaanvaardbaar vergroot en treedt een gevaarlijke verscherping op in de internationale verhoudingen.
Voor allen die naar het socialisme streven, geldt de uitdaging en de verantwoordelijkheid om antwoorden te vinden op die enorme vraagstukken. Dat is slechts mogelijk als onderkend wordt, dat klassieke analyses en oplossingen lang niet altijd toereikend zijn en het krampachtig vasthouden daaraan zelfs schadelijk kan werken.
Tegen die achtergrond werd een heroriëntatie bepleit van het optreden van communisten, een vernieuwing van denken en handelen, gericht op effectieve machtsvorming voor vrede en maatschappijverandering in socialistische zin. Alleen op die manier kunnen waardevolle elementen, die bepalend zijn geweest voor de eigen identiteit van communistische partijen, ook nu en in de toekomst tot gelding gebracht worden.
Bij het zoeken naar revolutionaire mogelijkheden onder de huidige omstandigheden heeft de CPN eigen ervaringen opgedaan, die zij verwerkt heeft in haar ideeën over progressieve machtsvorming en coalitiepolitiek.
Vanuit de actuele politieke krachtsverhoudingen geeft het program mogelijkheden aan voor het oplossen van

de grote maatschappelijke problemen. Het geeft inhoud aan een progressief alternatief en antwoord op de vraag hoe en met welke bondgenoten het gerealiseerd kan worden. Het program biedt geen kunstmatige blauwdruk voor de toekomst. Het gaat uit van de specifieke omstandigheden in ons land.
Wezenlijk voor onze politiek is de overtuiging dat het socialisme slechts bereikt kan worden door coalities, dat het socialisme resultaat zal zijn van een democratisch proces van machtsvorming. Het door ons gewenste socialisme moet gedragen worden door een progressieve coalitie en openstaan voor vernieuwende ideeën van mensen en voor de inbreng vanuit vooruitstrevende maatschappelijke organisaties en bewegingen.
Het program schetst een perspectief op lange termijn èn bevat voorstellen tot hervorming en concrete stappen vanuit de actuele situatie.
Het gaat uit van de enorme problemen waar mensen nú mee geconfronteerd worden: de levensbedreigende atoombewapening, de groeiende werkloosheid, het kelderend levenspeil, de verscherpte onderdrukking en discriminatie. Het biedt aanknopingspunten voor mensen die in verzet zijn tegen die wantoestanden, voor mensen die opkomen voor hun belangen en verlangens, en zich sterk maken voor een betere toekomst. Hen leggen we een program voor waarin droom en daad verbonden worden.
Het is een stimulans voor de dagelijkse strijd van progressieve mensen.

In dit program hebben we onze identiteit niet gezocht in een krampachtige afbakening ten opzichte van andere progressieve stromingen en partijen. We geven aan wat naar onze mening noodzakelijk is. We geven een positieve formulering van wat wij, Nederlandse communisten, willen. Daarmee geven we een actuele, vernieuwende inhoud aan het revolutionaire elan van het communisme.
In dat opzicht is dit program uitdrukking van onze politieke identiteit: een program dat gericht is op het tot stand brengen en bevorderen van progressieve coalities, nationaal en internationaal.
Voor de leden van de CPN vormt dit program de grondslag van hun politieke handelen.
Voor niet-leden is het een herkenningspunt, waaraan men het handelen van communisten kan toetsen.
Onze bondgenoten kunnen er de zekerheid aan ontlenen dat de CPN haar inspanningen voor progressieve samenwerking zal voortzetten en open staat voor initiatieven daartoe van anderen.

MACHTSVORMING
VOOR EEN
SOCIALISTISCH
NEDERLAND

10

1 Algemene doelstellingen en uitgangspunten

De Communistische Partij van Nederland is een partij van mensen, die strijden voor vrijheid, vrede, democratische zeggenschap, gelijkwaardigheid, zelfbeschikking en die zich verenigen op een politiek program, dat gericht is op omverwerping van de bestaande maatschappelijke verhoudingen, die dit in de weg staan. Door toetreding tot de CPN kan ieder die dat wil, door gemeenschappelijk optreden communistische idealen tot reële kracht maken in onderlinge solidariteit voor de gewenste maatschappijverandering in socialistische zin.

2 Achtergronden en tradities Nederland

Nederlandse communisten formuleren hun doelstellingen, program en toekomstvisie niet vanuit een nulpunt. Het voorliggende program bouwt voort op grote nationale en internationale tradities en ervaringen, op een geschiedenis van moedige strijd en offers die door communisten zijn gebracht. Het houdt de waardevolle elementen van deze traditie vast en probeert ze in de actuele strijd produktief en levend te maken. Het gaat daarbij met name om de standvastige verdediging van de belangen van de arbeiders en hun strijd voor verovering van zeggenschap, de bestrijding van het fascisme en het optreden voor nationale onafhankelijkheid, de solidariteit met de vrijheidsstrijd tegen kolonialisme en neo-kolonialisme, de onverzoenlijkheid tegenover elke vorm van racisme en antisemitisme, het optreden voor vrede en democratie. Tegelijk is dit program resultaat van een kritische verwerking van die geschiedenis. Dit geldt in het bijzonder de kritiek op stalinistische patronen, afkomstig uit de tijd van Comintern en Cominform, en sectarische tendensen in de communistische politiek van weleer, die een revolutionair optreden en effectieve progressieve machtsvorming in de weg staan. Tradities hebben niet slechts historische waarde. De geschiedenis met alle ervaringen die daarin besloten liggen, vormt een wezenlijke achtergrond voor een levend en strijdbaar optreden van communisten in deze tijd.

3 Socialisme in Nederland

Als communisten streven we naar een zodanige inrichting van het maatschappelijk leven, dat voor ieder in gelijke mate de vrijheid en de mogelijkheden geschapen worden voor zelfstandige persoonlijke ontplooiing en effectief gebruik van capaciteiten. De CPN stelt zich ten doel een socialisme in Nederland te scheppen, waarin:

– het maatschappelijk bezit en het democratisch beheer van de voornaamste produktiemiddelen is gerealiseerd;
– de systematische uitbuiting en onderdrukking van de ene mens door de andere teniet wordt gedaan en een nieuwe, in alle opzichten gelijkwaardige verhouding tussen mensen wordt gerealiseerd;
– de leefbaarheid van de aarde, natuur en milieu wordt bevorderd en beschermd;
– een actieve vredespolitiek wordt gevoerd;
– de mensenrechten en democratische vrijheidsrechten worden gegarandeerd.

Het socialisme moet naar de mening van de CPN democratisch, humanitair, progressief, vredelievend en vrijheidslievend zijn.

4 Socialisme en democratie

Voor de CPN zijn socialisme en democratie onafscheidelijk. In het socialisme waar de CPN voor staat, wordt een eind gemaakt aan klassenprivileges en andere voorrechten, en dienen gelijke politieke en sociale rechten voor ieder gewaarborgd te zijn. In het socialisme dient een democratische verhouding te worden geschapen tussen individuele burgers, vertegenwoordigende lichamen en staatsorganen.
De CPN is tegenstander van vermenging van staatspolitiek met religie of een bepaalde ideologie en wijst vereenzelviging van staats- met partijpolitiek af.

5 Tegen discriminatie

De CPN treedt op tegen elke vorm van onderdrukking, tegen fascisme, tegen racisme en antisemitisme, tegen seksisme en homohaat, tegen discriminatie van welke aard dan ook en voor het recht van een ieder op een volwaardig, zelfstandig bestaan in politiek, economisch, sociaal, cultureel en seksueel opzicht.

6 Belangenstrijd en toekomstvisie

De CPN voelt zich verbonden met al die maatschappelijke bewegingen, die de strijd hebben aan-

gebonden met de bestaande uitbuitings-, ongelijkheids- en afhankelijkheidsverhoudingen. De CPN wil opkomen voor de belangen van onderdrukte groepen en streeft naar een verenigd optreden en coördinatie van krachten van diverse vooruitstrevende bewegingen in de strijd voor democratische, vredelievende, socialistische en feministische doeleinden. De CPN wil vanuit haar communistische toekomstvisie een inbreng leveren in een gezamenlijk handelen van vooruitstrevende mensen en groeperingen en waar mogelijk politieke overeenstemming bevorderen.

7 **Socialisme als resultaat van bondgenootschap–**
De CPN wil voor realisering van de door haar gestelde doeleinden in coalities en bondgenootschappen optreden. Alleen door zo groot en breed mogelijke aaneensluiting kunnen nieuwe perspectieven geopend worden, die anders niet geboden kunnen worden. De CPN beschouwt daarbij haar eigen program als essentiële bijdrage aan een omvattende koersbepaling van geheel progressief Nederland voor maatschappelijke vernieuwing. Het tot stand brengen van een progressief bondgenootschap gericht op vrede, democratie, feminisme en socialisme, is een wezenskenmerk van de politiek van de CPN. De CPN wil daartoe verenigend en initiatiefnemend optreden en treedt initiatieven van anderen in deze richting positief tegemoet. De CPN ziet het tot standbrengen en de inhoud van socialisme als resultaat van een gemeenschappelijk optreden van alle krachten die het socialisme willen. Dat betekent dat eigen programma's en doelstellingen niet zodanig gehanteerd dienen te worden, dat er geen enkele overeenkomst of tegemoetkoming met betrekking tot bondgenoten tot stand kan komen.
De CPN onderscheidt de zelfstandige betekenis en verantwoordelijkheid van politieke partijen (binnen en buiten parlementaire verbanden) en die van sociale bewegingen. Zij beschouwt deze als gelijkwaardig en wenst uitgaande daarvan, nieuwe omgangsvormen te helpen scheppen, die tot een vruchtbare wisselwerking leiden, zowel tussen politieke partijen en sociale bewegingen onderling als in hun afzonderlijke of gezamenlijke verhouding tot elkaar.
De CPN stelt zich ten doel verstarde partijpolitieke scheidslijnen, die samenwerking in de weg staan, te helpen overbruggen.
Communisten zullen zich bij het verwezenlijken van de doelstellingen van hun program en in de samenwerking met anderen steeds inzetten voor het bou-

wen aan vormen van democratische (massa-)actie, en de solidariteit die daarbij hoort. Dit is meestal nodig en vaak beslissend voor het bereiken van resultaten in de belangenstrijd en om politieke doorbraken te bewerkstelligen. Actie is bovendien van onmisbare betekenis in het proces van progressieve machtsvorming vanaf de basis van de mensen zelf.

8 Voorkomen atoomoorlog hoogste prioriteit

Strijd voor vrede, het terugdringen van bewapening en militarisering is wezenlijk voor het karakter van de door ons gewenste maatschappelijke en menselijke verhoudingen.

Als hoogste prioriteit geldt voor de CPN om met inspanning van alle krachten de gemeenschappelijke strijd te richten op het terugdringen en uiteindelijk uitbannen van de atoombewapening. Een atomaire oorlog bedreigt het voortbestaan van het menselijk leven op aarde. De strijd ter voorkoming daarvan zien wij als allesbeheersende taak van deze tijd.

9 Democratisch-parlementaire staatsvorm

De CPN vat het socialisme op als een voortdurend in beweging zijnde maatschappij met een eigen dynamiek. Het moet openstaan voor vernieuwing, voor ideeën van mensen, in bewegingen en individueel. Het moet uitgaan van veelvormigheid in politieke zin, in levens- en wereldbeschouwing en in het culturele leven. De CPN kiest daarom voor een democratisch-parlementaire staatsvorm.

Dat betekent dat er sprake moet zijn van een meerpartijenstelsel, dat wil zeggen van het recht om partijen te vormen en politieke rechten voor oppositie, wat ook tot uiting moet komen bij regeringsvorming en het beheren van de staatsorganen.

10 Internationale solidariteit

Het optreden voor vrede en socialisme in Nederland is voor de CPN onlosmakelijk verbonden met internationale solidariteit, samenwerking en dialoog tussen vooruitstrevende bewegingen en partijen over de gehele wereld.

De CPN wenst een open en veelzijdige ontwikkeling van internationale betrekkingen en gaat daarbij uit van een autonome positie en van haar eigen verantwoordelijkheid, uitgaande van de nationale omstandigheden, krachtsverhoudingen en de specifieke rol die Nederland in de internationale machtsverhoudingen kan spelen.

11 Inspiratiebronnen

Bestrijding en opheffing van uitbuiting en onderdrukking op basis van met name klasse, sekse en ras, ziet de CPN als haar revolutionaire taak.

Bij haar optreden waardeert en hanteert de CPN verschillende strijdtradities, inspiratiebronnen en theorieën. De CPN knoopt aan bij de in ons land bestaande positieve tradities van verdraagzaamheid, geestelijke vrijheid, vrijheid van geweten en denken, afkeer van onderdrukking, racisme en kolonialisme.

De CPN maakt sinds haar ontstaan deel uit van de Nederlandse en internationale arbeidersbeweging. Zij bouwt voort op marxistische inzichten en theorieën omtrent het functioneren van de kapitalistische maatschappij en de noodzaak van revolutionaire strijd voor socialisme. Evenzeer bouwt zij voort op inzichten vanuit het feminisme in het bestaan van seksentegenstellingen in de maatschappij en de daaruit voortvloeiende onderdrukking van vrouwen en de strijd daartegen.

De CPN staat open voor nieuwe progressieve inzichten en ontwikkelingen, die voortkomen uit de voortdurend veranderende omstandigheden en de daarmee gepaard gaande bewustwordingsprocessen. — De CPN stimuleert de verdere ontwikkeling van revolutionaire theorieën, met verwerking van de ervaringen van de arbeiders- en bevrijdingsbewegingen en de anti-racistische strijd. De tegenstellingen die nieuwe progressieve bewegingen aan het licht hebben gebracht en de inzichten die zij in hun analyses voortbrengen zijn voor de CPN van groot belang. — In die zin wil ze een moderne, open communistische partij zijn die haar strijdposities bepaalt met behulp van de kennis en de inzichten die in jarenlange strijd voor maatschappijverandering zijn voortgebracht. —

12 Partij-organisatie: pluriform en strijdbaar

De CPN treedt op voor maatschappelijke vernieuwing. Dat komt tot uiting in de doelstellingen van onze partij. Dat komt ook tot uiting in de partij zelf.

In de CPN is plaats voor allen, die strijd willen voeren tegen kapitalistische en andere vormen van onderdrukking en die het socialisme wensen. In gemeenschappelijke doelstellingen beschikken de leden over hun partij als middel voor maatschappijverandering in wisselende situaties.

Ze wordt gedragen door strijdvaardigheid en inzicht, idealisme en offervaardigheid van haar leden.

De organisatievormen, het partijleven en de partij-

cultuur moeten daaraan beantwoorden. De doelstellingen die de CPN zich stelt, vereisen een type partij waarin revolutionair elan en oude en nieuwe strijdervaringen verwerkt en benut kunnen worden.

Bij het toetreden tot de communistische partij, bij het aanvaarden van de algemene doelstellingen, brengt men ook de eigen opvattingen, inzichten en ervaringen in.

De CPN staat open voor nieuwe ideeën en ervaringen, die bijdragen tot de veelzijdige ontwikkeling van de partij in haar activiteit, en beschouwt pluraliteit als verrijking van de communistische beweging.

Ieder lid heeft gelijke rechten op deelname aan menings- en besluitvorming in de partij.

Bij een democratische, gefeminiseerde partijorganisatie geldt als uitgangspunt dat alle leden gelijke rechten en mogelijkheden moeten hebben tot deelname aan het menings- en besluitvormingsproces en de activiteiten van de partij. Dat houdt ook in het bevorderen van zodanige organisatie- en omgangsvormen dat bestaande belemmeringen daartoe op grond van maatschappelijke ongelijkheid en achterstelling worden weggenomen.

Een monoliet denken en handelen, dat geen ruimte biedt aan menings- en besluitvorming op grond van noodzakelijke inbreng van persoonlijke opvattingen en denkrichtingen wordt door de CPN afgewezen.

De CPN is een politieke organisatie die erop gericht is strijd te voeren voor haar doelstellingen. Dat vereist een eensgezind optreden van communisten op basis van een open, democratische oordeels- en besluitvorming, waarbij democratische controle op de uitvoering van de besluiten gewaarborgd moet zijn.

De besluitvorming in de partij richt zich voornamelijk op hoofdpunten die van belang zijn voor het optreden van de partij. Het gaat daarbij om besluiten welke betrekking hebben op de doelstellingen die bepalend zijn voor alle partijactiviteiten.

Het partijleven heeft ten doel een zo breed mogelijke oordeelsvorming over de aan de orde zijnde vraagstukken tot stand te brengen. Uitgangspunt is daarbij dat verschillende opvattingen en denkrichtingen onder communisten aan bod moeten kunnen komen en in de besluitvorming aan de orde kunnen zijn, dat meningsverschillen niet met disciplinaire methodes worden benaderd, en dat minderheidsopvattingen worden erkend en gerespecteerd. In deze geest wordt de partijdemocratie ontwikkeld. Daarbij gelden meerderheidsbesluiten als uitgangspunt voor het optreden.

1 De positie van Nederland

Ontwikkelingen van en in de Nederlandse samenleving hangen nauw samen met de internationale verhoudingen in politiek, militair en economisch opzicht.

Nederland is een hoogontwikkeld kapitalistisch land, dat gekenmerkt wordt door de specifieke positie van een klein aantal zeer machtige concerns. De sterk internationale oriëntatie, die van oudsher de Nederlandse economie karakteriseert, werd en wordt in toenemende mate gedomineerd door enkele multinationale ondernemingen. Deze ontwikkeling kan niet losgezien worden van het koloniaal verleden en de positie, die ons land sedert de Tweede Wereldoorlog in de imperialistische verhoudingen inneemt. Nederland werd lid van het blok van NAVO-landen. De actieve steun van de in Nederland heersende politieke krachten aan de NAVO-politiek betekende dat ons land werd meegesleurd in de bewapeningswedloop.

Als gevolg daarvan is ons land nauw betrokken bij de nucleaire bewapening. Op ons grondgebied zijn Amerikaanse kernwapens opgeslagen en delen van de strijdkrachten zijn belast met nucleaire taken.

Tezamen met de politieke en militaire ondergeschiktheid in het kader van de NAVO werd Nederland tevens economisch aan banden gelegd.

Eerst door deelneming aan het Marshall-plan, later in het kader van de EG, verhevigde zich de greep van de multinationale ondernemingen op de maatschappelijke ontwikkeling. Ook de Noord-Zuid-verhoudingen werden door deze tendensen aanzienlijk verscherpt. De onderdrukte volkeren in ruim honderd koloniën wisten zich te bevrijden, waardoor nieuwe mogelijkheden werden geschapen in de strijd voor vrede, democratie en opheffing van armoede. Hun ontwikkeling werd geblokkeerd doordat de imperialistische mogendheden hen de rol toewezen in de wereldeconomie van leveranciers van goedkope grondstoffen en arbeidskrachten.

Deze nationale en internationale ontwikkelingen en tendensen hebben diepe sporen nagelaten in de Nederlandse verhoudingen.

Dat geldt niet alleen voor de directe gevolgen zelf.

Dat geldt ook voor de ontwikkeling van progressieve krachten in ons land. Solidariteit met de bevrijdingsstrijd in de derde wereld, protest tegen de kernbewapening en verzet tegen de onderschikking aan NAVO en EG behoren tot de beste tradities van de progressieve beweging: tradities die voortbouwen op de verworvenheden van het verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog tegen fascistische dictatuur en Duitse overheersing.

Deze tradities hebben de koude oorlog overleefd, ondanks het feit dat de arbeidersbeweging zich in deze periode heeft laten verdelen door koude oorlogspressie en verstard blokdenken.

Het zijn deze tradities, die mede de basis vormen voor de massale en breed samengestelde vredesbeweging, die aan het eind van de jaren zeventig de noodzaak van en de mogelijkheden voor een fundamentele heroriëntatie van de Nederlandse politiek heeft aangetoond: een politiek, die zich niet neerlegt bij de onderschikking van Nederland aan de politiek van de Verenigde Staten en de voortgaande bewapeningsspiraal.

De CPN stelt zich tot doel om actief bij te dragen aan deze fundamentele heroriëntatie. Optreden voor vrede, democratie en socialisme in Nederland vereist het ontplooien van een nieuwe internationale politiek die zich rekenschap geeft van de specifieke mogelijkheden welke met de internationale positie van Nederland samenhangen.

2 Algemene uitgangspunten

Het denken en handelen van de CPN is vanuit haar ervaringen gericht op internationale solidariteit in de strijd tegen koloniale onderdrukking, oorlogsgevaar en fascisme, en voor nationale onafhankelijkheid in politiek, economisch en militair opzicht.

De CPN hanteert bij haar internationaal georiënteerde optreden de volgende algemene uitgangspunten:

2 1 Voor vrede

Het uitbannen van oorlog en oorlogsvoorbereiding vereist het tot stand brengen van internationale samenwerking tussen alle vredeskrachten, gericht op een vreedzame oplossing van geschillen en het terugdringen van de bewapening. Het uitbannen van massavernietigingswapens (atoom-bacteriologische, chemische enz.) die het voortbestaan van de mensheid, natuur en leefmilieu op het spel zetten, is daarbij naar de mening van de CPN van de hoogste

prioriteit.

2 2 Nationale onafhankelijkheid en gelijkberechtiging van landen

Elk volk heeft het onvervreemdbare recht op zeggenschap over eigen land en eigen veiligheid. Betrekkingen, afspraken en bondgenootschappen tussen staten dienen uit te gaan van de erkenning van de autonomie en gelijkberechtiging van landen.

In dat kader steunt de CPN strijd voor nationale onafhankelijkheid en autonomie en staat zij concrete stappen voor om militaire blokken ongedaan te maken.

De CPN staat op het standpunt dat soevereine staten die met elkaar betrekkingen (willen) onderhouden, hun wederzijdse betrekkingen dienen te baseren op vreedzame coëxistentie, niet-inmenging, culturele uitwisseling en wederzijds belang.

Op basis van deze uitgangspunten streeft de CPN naar vormen van internationale samenwerking, die het mogelijk maken om gemeenschappelijke problemen met betrekking tot milieu, veiligheid en economische ontwikkeling aan te pakken.

2 3 Tegen armoede en uitbuiting

Bestrijding van armoede en uitbuiting op internationale schaal is wezenlijk voor de doelstellingen van de CPN en vereist actieve solidariteit met de strijd van volkeren die zich ontworstelen aan neokoloniale overheersing en uitbuiting.

2 4 Tegen vertrapping democratische rechten

De strijd voor vrijheid en zelfbeschikkingsrecht hangt ten nauwste samen met de strijd voor verovering van democratische rechten.

De CPN is solidair met de strijd tegen dictatoriale onderdrukking en tegen vertrapping van democratische rechten, waar ook ter wereld.

2 5 Internationale solidariteit en samenwerking op grond van autonomie van partijen en bewegingen

Het optreden voor vrede, nationale onafhankelijkheid en socialisme in Nederland is voor de CPN onlosmakelijk verbonden met internationale solidariteit, samenwerking en dialoog tussen communistische partijen, vooruitstrevende bewegingen en progressieve partijen over de gehele wereld. De CPN wil haar betrekkingen internationaal open en veelzijdig ontwikkelen en gaat daarbij uit van een autonome positie.

Noodzaak van actieve vredespolitiek

3 1 Terugdringing bewapening levensnoodzaak

De strijd voor de vrede en het terugdringen van de bewapening schept over de hele wereld voorwaarden tot democratische ontwikkeling, ontspanning en het uitbannen van geweld in internationale betrekkingen, en is daarmee van wezenlijk belang voor de volkeren in kapitalistische en socialistische, in industrieel-ontwikkelde en derde wereldlanden. Bij het realiseren van genoemde doelstellingen is inzicht nodig in de effecten van bewapening, in de maatschappelijke krachten die oorlog bevorderen en in de dynamiek die aan de bewapeningswedloop ten grondslag liggen.

Ook is inzicht nodig in het patriarchale karakter van oorlogsdenken en oorlogsvoorbereiding, zoals dat tot uitdrukking komt in de inrichting van het maatschappelijk leven en het bewustzijn van mensen.

3 2 Bewapening en militaire blokken

Tijdens de Tweede Wereldoorlog verenigen de krachten die het fascisme bestreden zich, ondanks belangentegenstellingen, in de anti-Hitlercoalitie. Na de oorlog ontwikkelde zich op inititiatief van de Verenigde Staten een verscherping van de verhoudingen tussen staten en statengroeperingen met een verschillend maatschappelijk stelsel.

Dat heeft geleid tot een ongekende wedloop in de bewapening en tot blokvorming, allereerst in West-Europa en later in Oost-Europa, onder leiding van de twee machtigste mogendheden: de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie. De grootste gangmaker van de wapenwedloop was en is de Verenigde Staten. Maar de fixatie op het militaire machtsdenken in de Sowjet-Unie heeft mede bijgedragen tot de uitzichtloosheid van deze wedloop.

Het militaire machtsstreven en de moderne technologie hebben een eigen dynamiek in de wapenwedloop gebracht in die zin dat er arsenalen aan massavernietigingswapens zijn opgetast waarmee de wereld vele malen kan worden vernietigd en die als zodanig een gevaar voor de mensheid zijn geworden. Vrede en veiligheid worden echter niet alleen meer in gevaar gebracht door agressieve krachten, maar ook door risico's van het menselijk en technologisch falen. Om deze redenen kunnen vrede en veiligheid niet gewonnen worden door uitsluitend uit te gaan van militaire machtsverhoudingen in de wereld, tussen de blokken en de machtigste mogendheden daarin.

Voor het doorbreken van de wapenwedloop is het nodig niet alleen uit te gaan van het eigen historische gelijk, maar moet ook uitgegaan worden van de actuele politieke mogelijkheden om volkeren te winnen voor een andere defensiepolitiek.

Onderhandelingen tussen de VS en de SU tot regeling en beheersing van bewapening en conflicten kunnen een eigen positieve betekenis hebben, maar zijn geen garantie voor vermindering van de bewapening.

Strijd voor de vrede, het uitbannen van de atoombewapening vereisen concrete stappen — binnen en buiten bondgenootschappelijke verbanden — die ook perspectieven openen voor het opheffen van de politiek-militaire blokken.

3 3 Bewapening en kapitalisme

Het grensoverschrijdende machtsstreven van het kapitalisme, de imperialistische jacht op winst, grondstoffen en afzetgebieden en de daarmee gepaard gaande concurrentie en machtsstrijd roepen bij voortduring gevaar op voor de vrede.

Zij leiden tot een confrontatie met socialistische landen waarmee een bewapeningsspiraal op gang is gebracht die de hele wereld is gaan bedreigen. Deze ongebreidelde en mensonwaardige bewapening vergiftigt de verhouding tussen staten en volkeren, oefent een neerwaartse druk uit op het levenspeil van mensen en tast democratische rechten aan.

Grote internationale kapitaalsbelangen staan als concurrenten tegenover elkaar in gebieden waar al wapens tot explosieve hoogte zijn opgestapeld. Conflicten kunnen (soms onvoorzien) tot gewapende botsingen leiden.

Door de kapitalistische crisis zijn de tegenstellingen tussen de verschillende kapitalistische landen toegenomen. Uiteenlopende belangen van Verenigde Staten, Japan en een aantal Westeuropese staten komen in de crisis sterker naar voren. De agressieve politiek van de Verenigde Staten om een nieuwe impuls te geven aan de kernwapenwedloop door introductie van een nieuwe generatie kernwapens in West-Europa, roept ook in de heersende kringen in Europa tegenkrachten op. Immers door deze politiek dreigt Europa tot atoomslagveld gemaakt te worden.

De onderlinge verdeeldheid over de te voeren politiek tussen de kapitalistische machten schept gevaren voor de vrede, maar biedt tegelijk ook mogelijkheden voor de vredeskrachten.

Het feit dat het militair-industriële complex in de kapitalistische landen voortdurend nieuwe aanzetten

geeft tot opvoering van de bewapening maakt duidelijk welke beslissende betekenis de strijd voor de vrede in deze landen heeft.

3 4 Bewapening en socialisme

Tegenover de hoop, dat de afschaffing van privé-eigendom van produktiemiddelen in socialistische landen elke kans op militair geweld zou wegnemen, staat de ervaring dat ook tussen socialistische landen sommige conflicten tot militaire confrontaties hebben geleid.

Tussen socialistische landen doen zich tegenstellingen voor op basis van verschillen in ontwikkeling, historische ervaringen, geografische positie, visies op het socialisme en betrekkingen tot kapitalistische landen. Bij de oplossing van deze tegenstellingen neigen landen met een grotere militaire macht er toe deze macht te gebruiken als middel om geschillen te beslechten. Zo'n opstelling is in strijd met de principes van nationale zelfbeschikking en vreedzame coëxistentie en doet afbreuk aan de internationale strijd voor vrede, nationale onafhankelijkheid en socialisme.

Hoewel de bewapeningswedloop de socialistische landen is opgedrongen, heeft toch tevens een overschatting plaatsgevonden van de rol van de militaire macht in de internationale betrekkingen en onderschatting van de gevolgen hiervan voor de aantrekkelijkheid en de ontwikkeling van het socialisme. — De CPN steunt bewegingen in deze landen, die vanuit een socialistisch en vredebevorderend perspectief, democratie en nationale onafhankelijkheid nastreven.

3 5 Bewapening en de derde wereld

De ontwikkelingslanden zijn de meest directe slachtoffers van de bewapeningspolitiek.

De astronomische bedragen, die aan wapens worden verspild, staan in schril contrast met de bittere armoede, honger en uitzichtloosheid van honderden-miljoenen mensen in de derde wereld.

Bevrijdingsbewegingen worden bestreden met wapens die in het kader van de internationale bewapeningswedloop zijn ontwikkeld. Deze worden niet zelden op hun effect beproefd in Azië, Afrika en Latijns-Amerika. Onderdrukkende regimes worden militair gesteund.

Wederzijdse solidariteit tussen progressieve krachten in kapitalistische en socialistische landen en die in de derde-wereldlanden is van essentiële betekenis voor de wereldvrede en het terugdringen van het imperialistisch machtsstreven naar grondstoffen en

afzetgebieden.

3 **6 Zelfstandige stappen**
Nederland kan, uitgaande van de sterke en zich op grote schaal manifesterende vredeswil in ons land en van de specifieke positie van Nederland in de internationale verhoudingen, een initiatiefnemende rol vervullen voor de doorbreking van de bewapeningsspiraal.
De CPN streeft naar een Nederlands beleid op het gebied van vrede en veiligheid, dat ten doel heeft:
– zelfstandige stappen die leiden tot het terugdringen van de bewapening, verwijdering van atoomwapens van Nederlands grondgebied en het uitsluiten van deelneming aan atoombewapening;
– omschakeling van wapenproduktie naar civiele produktie;
– een heroriëntatie van de buitenlandse politiek gericht op het uittreden uit de NAVO;
– optreden in internationaal verband voor het uitbannen van massavernietigingswapens en voor het tot standbrengen van kernwapenvrije zones.

Vreedzame betrekkingen tussen soevereine staten

4 **1 Voor nationale onafhankelijkheid**
Uitgaande van het onvervreemdbare recht van volkeren op zelfbeschikking dienen betrekkingen en afspraken tussen staten uit te gaan van de erkenning van de soevereiniteit van landen en van de vrijheid van keuze van maatschappelijke stelsels en maatschappelijke veranderingen.
Gebroken moet worden met praktijken en opvattingen waarin de soevereiniteit van staten ondergeschikt wordt gemaakt aan de militaire machtsverhoudingen tussen de blokken en de wereldstrategische overwegingen van de machtigste staten daarbinnen.
Niet alleen levert dit geen enkele garantie op voor ontspanning en duurzame vrede; het ondergeschikt maken van nationale belangen aan blokvorming doet integendeel de spanningen toenemen.
Het heeft de bewapening opgestuwd en deze bijna oncontroleerbaar gemaakt voor volken, parlementen en regeringen en geleid tot aantasting en afbraak van nationale onafhankelijkheid.
Afspraken tussen de VS en de SU met betrekking tot regeling en beheersing van bewapening en conflicten in de wereld mogen nooit — met een beroep op machtsevenwicht en handhaving van de status quo — leiden tot onderschikking van naties aan de belan-

gen van de VS en SU.

4 2 Doorbreken status quo

In toenemende mate beginnen kleinere landen naar wegen te zoeken om een eigen positie in te nemen in het internationale krachtenveld. Initiatieven voor kernwapenvrije zones, voor vermindering van de bewapeningsuitgaven en nieuwe onderhandelingsvoorstellen, alsmede stellingnames tegen de modernisering van de kernwapens getuigt daarvan.- De CPN wil er toe bijdragen dat dit proces van doorbreking van de blokkenpolitiek verder wordt doorgezet. De CPN wijst daarom redeneringen van de hand die met een beroep op machtsevenwicht en saamhorigheid een uniforme gedragslijn binnen de pacten blijven opeisen. Dat leidt ertoe dat de wereld verdeeld blijft in invloedssferen van de sterkste mogendheden.

Dat zou de volken van de derde wereld vastpinnen op hun huidige positie. Het zou de werkers in de industrieel ontwikkelde landen dwingen hun activiteit te beperken tot de enge marges, die het kapitalisme wenst toe te staan. Het zou elke vernieuwingsbeweging in staatssocialistische landen onder zware druk plaatsen; onder druk van de noodzaak een 'geharnast antwoord' te geven aan de bewapeningsinitiatieven van het imperialisme.

4 3 Verenigde Naties als trefpunt

Het voorkomen van oorlog vereist het zoeken naar een vreedzame regeling van alle geschillen en oplossing van de grote wereldproblemen.

In dat kader hecht de CPN betekenis aan de uitbouw van de aandacht voor de Verenigde Naties als trefpunt van alle staten en regeringen. Een positief optreden van de organisatie der VN kan tot standkomen, als de bereidheid bij elk land afzonderlijk bestaat om met eigen verantwoordelijkheid en inzicht op te treden.

De CPN is er voor dat initiatieven zoals die op het gebied van ontwapening, en het tegengaan van geweld in internationale betrekkingen vanuit de VN door Nederland worden ondersteund.

Nederland zou ook eigen vredebevorderende initiatieven samen met andere landen (zoals kernwapenvrije zones in Europa) via het forum van de Verenigde Naties moeten propageren.

4 4 Beweging niet-gebonden landen

Een groot aantal landen heeft na de Tweede Wereldoorlog een eind gemaakt aan de koloniale heerschappij en nationale onafhankelijkheid bevochten.

De vereniging van die landen in de beweging van niet-gebonden landen versterkt de mogelijkheid zelfstandig op te treden in de internationale politiek en om eigen nationale wegen te bepalen.
De CPN ziet een belangrijke rol weggelegd voor die beweging waar het gaat om het doorbreken van de verstikkende werking en de oorlogsdreiging die uitgaat van de pogingen de wereld op te delen in invloedssferen van machtsblokken. De CPN bepleit een positieve benadering en ondersteuning van voorstellen, die door niet-gebonden landen naar voren worden gebracht in internationale organen om te komen tot fundamentele verandering in internationale politieke, militaire en economische verhoudingen.

4 5 Tegen onderschikking van Nederland aan NAVO- en EG-dictaten

De CPN keert zich tegen pogingen om in het kader van NAVO of EG ontwikkelingen op gang te brengen die nationale belangen ondergeschikt maken aan de doelstellingen en belangen van de grote kapitalistische industriestaten en die leiden tot ondermijning of zelfs een blokkade van de mogelijkheden tot het ontwikkelen van internationale solidariteit en tot vrij gekozen vormen van samenwerking tussen staten.-
De CPN wijst politieke integratie in EG-kader af. Dat geldt ook voor andere vormen van politieke samenwerking, die ingaan tegen de democratische controle-mogelijkheden van nationale parlementen.
De CPN verzet zich met name tegen elke institutionele benadering van een Europees veiligheids- of defensiebeleid. De CPN treedt op voor samenwerking tussen progressieve krachten in Europa en voor een zo sterk mogelijke gezamenlijke inbreng vanuit Nederland in het Europese parlement en andere EG-organen.

Internationale economische betrekkingen

5 1 Solidariteit en praktische hulp

De internationale verhoudingen op economisch terrein worden gekenmerkt door onderdrukking en een ontstellende ongelijkheid. In grote delen van de wereld wordt de meerderheid van de bevolking getroffen door ontrechting en uitbuiting, door armoede, honger en massale werkloosheid.
Deze situatie is een resultaat van langdurige koloniale overheersing en van een internationale expansie van het kapitalisme die ontwrichtend werkt op landen van de derde wereld in het bijzonder. Deze lan-

den zijn betrokken in de kapitalistische wereldmarkt en zijn daarin afhankelijk van multinationale concerns en banken.

De politiek die de machtigste westerse staten (de VS voorop) voeren, ondermeer via internationale organen als IMF en Wereldbank, is gericht op behoud en versterking van machtsposities. Economische hulpverlening is hoofdzakelijk gericht op het veilig stellen van de beschikkingsmacht over grondstoffen en afzetgebieden en gaat maar al te vaak gepaard met politieke en militaire drukmiddelen.

De gigantische schuldenlasten, ook aan particuliere banken, houden de ontwikkelingslanden in een wurgende greep.

Bestrijding van armoede en economische onderdrukking op internationale schaal is wezenlijk voor de doelstellingen van de CPN. Er moet gestreefd worden naar uitbreiding van relaties met landen die zich ontworstelen aan neo-koloniale onderdrukking en uitbuiting, waarbij gevoelens van solidariteit in praktische hulp tot uiting moeten komen. In dit verband is een positieve benadering en ondersteuning nodig van de voorstellen voor fundamentele verandering in de internationale economische verhoudingen, welke met name vanuit de ontwikkelingslanden en de beweging van niet-gebonden landen naar voren gebracht zijn in het kader van de Verenigde Naties.

Het is van belang om nieuwe internationale economische betrekkingen tot stand te brengen die de ontwikkelingsmogelijkheden van derde wereldlanden niet afremmen maar juist vergroten. Daartoe is een ontwikkelingsprogram noodzakelijk, waarin financiële en economische steun gericht is op de werkelijke behoeften en mogelijkheden van de betreffende landen, uitgaande van een beleid tegen grondstoffenroof en voor het behoud en de bescherming van natuur en milieu in die landen.

5 2 Nederlandse economie

Tussen de ontwikkelde kapitalistische landen en blokken is een concurrentiestrijd gaande, die crisisverschijnselen oproept en erdoor wordt versterkt.— Na een periode van vermindering van handelsbelemmeringen nemen de tendensen tot afscherming toe.

Deze ontwikkeling is ongunstig voor kleinere landen, in het bijzonder ook voor ons land. De Nederlandse economie is sterk gespecialiseerd op internationale activiteiten als handel, vervoer, havenactiviteiten, energieprodukten, verwerking van grondstoffen en export van agrarische produkten en is daardoor af-

hankelijk van en gebaat bij open en alzijdige internationale economische betrekkingen. Tegelijkertijd echter worden bij uitstek de internationale economische betrekkingen van ons land gedomineerd door een aantal zeer machtige concerns.

De expansie van de multinationale concerns bracht een eenzijdige specialisatie teweeg, die de Nederlandse economie meer kwetsbaar heeft gemaakt voor crisisverschijnselen.

De oprichting van de EG diende doelstellingen van de multinationale concerns. De bevoogding die vanuit de EG plaatsvindt op vele terreinen van de economische en financiële politiek, leidde tot een afbrokkeling van de macht van nationale regeringen en parlementen en ondermijnde de weerstand tegen de internationaal heersende crisis van het kapitalisme. Bedrijven en bedrijfstakken die voor de nationale economie van vitale betekenis zijn, werden en worden verwaarloosd en weggedrukt.

Anderzijds zijn er ook tegenkrachten, die op Europees niveau resultaten geboekt hebben: in het kader van organen als de EG zijn — ondermeer onder druk van het optreden van de vakbeweging ook gunstige richtlijnen tot stand gekomen zoals op het gebied van gelijke beloning van mannen en vrouwen en het stakingsrecht.

5 3 Economische samenwerking op basis van soevereiniteit

De CPN streeft naar samenwerking van progressieve krachten over de grenzen heen om gemeenschappelijk initiatieven en acties te ontwikkelen voor bestrijding van crisis en werkloosheid.

De CPN zet zich daarbij met name in voor versterking van de strijd op internationaal vlak, solidariteit in de strijd tegen het beleid van de multinationals, strijd voor arbeidstijdverkorting en optreden voor een gecoördineerde herstel- en stimuleringspolitiek, en strijd voor een gemeenschappelijk progressief milieubeleid.

De CPN is voorstander van economische samenwerking op basis van gelijkheid en soevereiniteit.

5 4 Handel met socialistische landen

Daarbij is een uitbreiding van handelsbetrekkingen met de socialistische landen gewenst. Dat kan bijdragen aan economisch herstel, alsmede aan de ontwikkeling van duurzame en meer planmatige handelsbetrekkingen.

Het is tevens van belang voor vermindering van de internationale spanningen en gaat in tegen het opsluiten in blokken.

5 5 EG

De huidige EG-politiek vormt een barrière voor de ontwikkeling van een fundamentele aanpak van de economische crisis. De heersende EG-politiek is juist gericht op onderontwikkeling van bepaalde landen en regio's en op versterkte uitbuiting van derde wereldlanden.

De CPN verzet zich tegen iedere poging om in het kader van de EG dwingende maatregelen op te leggen aan lidstaten waardoor essentiële belangen op het gebied van werkgelegenheid worden geschaad, het midden- en kleinbedrijf wordt getroffen en die haaks staan op de door ons gewenste democratische besluitvorming over de nationale economische ontwikkeling.

Progressieve krachten zullen zich gezamenlijk moeten inzetten voor een koersverandering wat betreft economische samenwerking in Europa. Daartoe dienen zij de EG als strijdterrein niet aan 'rechts' over te laten. Het is van belang om ook in het kader van de EG te strijden voor een politiek die:

– een gelijkwaardige positie van de lidstaten garandeert;

– economieën van de lidstaten minder afhankelijk maakt van de Verenigde Staten en van de invloeden van het daar gevoerde beleid;

– gericht is op het verbeteren van de economische betrekkingen met landen van de Comecon;

– gericht is op het tot standbrengen van betrekkingen met ontwikkelingslanden op basis van gelijkwaardigheid;

– gericht is op het bestrijden van grensoverschrijdende natuur- en milieuproblemen;

– de macht van multinationale ondernemingen aan banden legt door maatregelen en gedragsregels van dwingende aard.

5 6 Multinationale ondernemingen

Van essentieel belang is het veroveren van effectieve democratische controle op het opereren van de multinationale ondernemingen, die zich binnen de huidige verhoudingen in hoge mate kunnen onttrekken aan elke verantwoordingsplicht tegenover zowel de vakbeweging en werknemers als tegenover het nationale belang. Een dergelijke controle en beïnvloeding en het ontwerpen van effectieve regelgeving voor het gedrag van multinationale ondernemingen, ook in internationaal verband zijn belangrijk om de positie van landen van de derde wereld ten overstaan van deze economische giganten te versterken. De informatieplicht van deze ondernemingen, ook die welke onder buitenlands beheer vallen,

moet worden uitgebreid. Medebeslissingsrecht, meer zeggenschap van de werkers in deze ondernemingen moet gegarandeerd worden; de kennis en de belangen van de werkers zijn een onmisbare factor in het te ontwikkelen industriebeleid. Ondernemingen waarin de staat een belangrijke invloed heeft, moeten hierin een voorbeeldrol vervullen. De CPN acht internationaal gecoördineerd vakbondsoptreden op dit terrein dringend noodzakelijk.

6 Internationale solidariteit en samenwerking

De CPN is solidair met de strijd tegen onderdrukking en uitbuiting waar ook ter wereld. Zij streeft in dat kader naar uitwisseling van ervaringen en inzichten en naar nieuwe vormen van internationale samenwerking die gekenmerkt worden door erkenning van de autonomie van partijen, door respect voor de noodzakelijke diversiteit in denken en handelen en door een open houding ten opzichte van en een nauwe band met eisen, initiatieven en alternatieven vanuit autonome sociale bewegingen. De CPN beschouwt zich als deel van een wereldwijde beweging van progressieve krachten die streven naar vrede, socialisme en democratie.

Nieuwe vormen van internationale samenwerking tekenen zich af van krachten, die strijd tegen onderdrukking en uitbuiting verbinden met strijd voor democratie en die strijd voor zelfbeschikking verbinden met strijd voor een internationale ordening die gericht is op het garanderen van vrijheid en veiligheid van alle volkeren en de bewapeningswedloop weet te keren.

In het verlengde van haar coalitiepolitiek in eigen land streeft de CPN naar een nieuw socialistisch internationalisme. Daarin kunnen verstarde politieke scheidslijnen binnen de arbeidersbeweging worden overbrugd en dienen nieuwe progressieve politieke krachten en democratische bewegingen als onmisbare deelgenoot hun plaats te kunnen vinden.

1 Uitgangspunt

De huidige machts- en eigendomsverhoudingen in Nederland zijn strijdig met een zelfstandige ontplooiing van mensen in hun leef- en werksituatie en met een democratische bepaling van de inrichting van de maatschappij op economisch, sociaal, politiek en cultureel gebied.

Tegelijk onderkent de CPN dat ook strijd van hen die het bestaan van deze verhoudingen aanvechten een stempel drukt op de inhoud en vormgeving van de maatschappij waarin wij leven. Een reeks van democratische verworvenheden zijn evenzeer kenmerkend geworden voor onze maatschappij.

De CPN heeft daar zelf aan bijgedragen en sluit er in haar optreden bij aan: vernieuwend en verworvenheden verdedigend.

2 Diversiteit van maatschappelijke tegenstellingen

De kapitalistische verhoudingen in ons land worden overwegend bepaald door een produktiewijze die gebaseerd is op particulier eigendom van beheer van produktiemiddelen. De kapitalistische produktie is daarbij gericht op zo hoog mogelijke winsten op basis van de uitbuiting van degenen die slechts beschikken over hun arbeidskracht. In periodes van crisis komen de klassentegenstellingen en de ondemocratische willekeur, die eigen zijn aan dit stelsel, des te schrijnender naar voren.

De maatschappelijke verhoudingen worden ook gekenmerkt door een vèrgaand verstoorde relatie tussen mens en natuur als gevolg van verspilling van grondstoffen en energiebronnen, milieuvervuiling en gevaarlijke ontwikkelingen op het gebied van atoomenergie en chemie.

Gigantische tegenstellingen tussen industrieel ontwikkelde en onontwikkelde gebieden bepalen het wereldbeeld. Tegenover de kapitalistische verspilling en geforceerde consumptie-industrie staan armoede, gebrek en honger. Dit werkt sterk door in de Nederlandse verhoudingen. Verschillen tussen diverse etnische en culturele groepen gaan gepaard met onderdrukking en discriminatie op grond van

huidskleur of land van herkomst.
De maatschappelijke verhoudingen worden eveneens gekenmerkt door onderdrukking van vrouwen, potten en flikkers. Deze onderdrukking en de vanzelfsprekendheid waarmee heteroseksualiteit als norm wordt gesteld, niet alleen voor het vormgeven van liefde en intimiteit, maar ook in het hele verdere maatschappelijke leven, vinden hun uitdrukking in een discriminerende seksegebonden arbeidsdeling en in onderdrukking op het gebied van de seksualiteit.
De CPN gaat bij haar optreden uit van het bestaan van deze maatschappelijke tegenstellingen en onderkent zowel onderlinge verwevenheid als de afzonderlijke dynamiek van deze tegenstellingen.

3 Diversiteit van strijdterreinen

De arbeidersbeweging is ontstaan in de strijd tegen kapitalistische onderdrukking en uitbuiting en de daarmee samenhangende rechteloosheid op andere gebieden. In die strijd zijn grote resultaten geboekt: sociale en politieke rechten werden verworven.
Van grote betekenis is daarbij de aaneensluiting van vrouwen en mannen voor verdediging van hun belangen in de vakbeweging. De historische en actuele ervaring leert, dat het breken van de kapitalistische beschikkingsmacht over de produktiemiddelen niet automatisch leidt tot opheffing van onderdrukking op andere gebieden.
Uiteenlopende maatschappelijke bewegingen strijden tegen specifieke verhoudingen van ongelijkheid en afhankelijkheid, die hoewel onderling verweven, niet tot elkaar te herleiden zijn. Deze bewegingen vechten deze maatschappelijke verhoudingen aan, maken door hun actief optreden tegenstellingen zichtbaar en hebben geleid tot vernieuwende doorbraken in opvattingen en praktijken in ons land.
De CPN stelt zich ten doel ertoe bij te dragen dat strijd voor vrede, voor vrouwenbevrijding, voor politieke democratie, voor een leefbare aarde en voor gelijkwaardigheid van diverse ethnische-culturele groepen verbonden wordt met het perspectief van en de strijd voor opheffing van de klassentegenstellingen, voor een socialistische maatschappij.
Daarbij is ze er zich van bewust dat er een indirect verband bestaat tussen de strijd op al deze gebieden. De CPN erkent deze veelzijdigheid, ziet ze als een verrijking van de strijd voor socialisme en verwerpt elke hierarchische rangschikking van bewegingen.
Zij gaat uit van de betekenis van de onderling sa-

menhangende strijdterreinen en van de eigen dynamiek die bewegingen ontwikkelen. Zij probeert de verbindingen tussen bewegingen en tussen strijdterreinen te verhelderen en probeert politieke overeenstemming te bereiken om nieuwe vormen van actie mogelijk te maken.

4 Breken met kapitalistische structuren

Het economische systeem van het kapitalisme met zijn winststreven, vrije marktwerking en concurrentie, onttrekt wezenlijke bestanddelen van het bestaan aan democratische controle, zeggenschap en besluitvorming. Het kapitalistische systeem van loonafhankelijkheid behelst autoritaire zeggenschapsverhoudingen.

Scherpe concurrentiestrijd heeft geleid tot vorming van concerns met grote, veelal grensoverschrijdende macht. Mogelijkheden, die de ontwikkeling van wetenschap en techniek biedt voor menselijke ontplooiing zijn verworden tot middelen ter exploitatie van arbeid en hefbomen voor financiële en machtsconcentratie.

De Nederlandse economie wordt gedomineerd door enkele zeer grote multinationale ondernemingen en door het financierskapitaal. Deze machtsconcentraties zijn in hoge mate verstrengeld met die van andere imperialistische landen, hetgeen leidt tot ondermijning van de nationale zelfstandigheid van ons land en tot tegenstellingen en ongelijkmatige ontwikkelingen in de Nederlandse economie zelf.

De in Nederland aanwezige bodemschatten, technologische kennis en vakbekwaamheid zijn niet gebruikt voor een veelzijdige economische ontwikkeling die gericht is op de behoeften van de bevolking. Dit heeft in de afgelopen decennia geleid tot economische groei, die gepaard is gegaan met een verstoring van de relatie tussen mens en natuur en met regionale onderontwikkeling. Daarna ging stagnatie van die groei gepaard met massale uitstoot van arbeidskrachten uit het kapitalistische arbeidsproces, met bestaansonzekerheid voor steeds grotere bevolkingsgroepen, achteruitgang van de kwaliteit van de arbeid, vernietiging van vakbekwaamheid en kennis en aantasting van het levenspeil. Ook heeft deze ontwikkeling ernstige gevolgen gehad voor het midden- en kleinbedrijf. Enerzijds heeft de door de concerns aangewakkerde inflatie de kosten voor deze bedrijven verhoogd. Anderzijds zijn veel van deze bedrijven steeds afhankelijker van grote concerns geworden.

De crisis in de kapitalistische ontwikkeling verscherpt

de tegenstellingen tussen loon- en uitkeringsafhankelijken en de kapitaalsbelangen Bovendien leidt deze crisis tot een ernstige aantasting van de inkomens van kleine zelfstandigen. Waar deze inkomens worden beschermd door de overheid, zoals in de land- en tuinbouw, komt die bescherming zwaar onder druk te staan.

Een steeds groter deel van de bevolking heeft belang bij een andere economische ontwikkeling. Anti-kapitalistische structuurveranderingen zijn noodzakelijk, waarbij de macht van de banken en de grote concerns afgebroken wordt. De noodzaak van het breken met de kapitalistische structuren vloeit voort uit het onvermogen om bij de handhaving daarvan oplossingen te bieden voor de immens grote vraagstukken waarvoor de mensheid staat. Het kapitalistische stelsel is niet in staat de produktieve vermogens van menselijke arbeid en materiële aard te benutten voor blijvende welvaart, zinvolle werkgelegenheid en sociale zekerheid, en een eind te maken aan de verspilling van grondstoffen en vervuiling van het milieu. Daarvoor is socialisme noodzakelijk.

5 Verdediging en uitbreiding sociale rechten

Evenals andere hoogontwikkelde kapitalistische landen is de staat in de Nederlandse maatschappij een steeds grotere rol gaan spelen in het economisch leven. In de langdurige economische groei tot in de eerste helft van de jaren zeventig heeft de staat een belangrijke rol gespeeld waar het erom ging een snelle technische ontwikkeling, intensief gebruik van arbeid en opvoering van produktiviteit mogelijk te maken, mede door regulering van concentratie- en centralisatieprocessen. Daarnaast was dit staatsingrijpen in het economische leven vooral gericht op het zoveel mogelijk voorkomen van crisis in de processen van kapitaalsaccumulatie of tenminste het dempen van de effecten daarvan ter bescherming van de winsten.

In deze periode van hoogconjunctuur en extreem hoge winsten werden onder druk van de arbeidersbeweging en andere sociale en democratiseringsbewegingen belangrijke sociale en culturele verbeteringen afgedwongen. Een stelsel van — zij het onvoldoende — collectieve verzekeringen en sociale zekerheid werd tot stand gebracht.

Het labiele en tegenstrijdige karakter van de kapitalistische 'verzorgingsstaat' komt duidelijk naar voren in de huidige crisis in het kapitalisme. Onder invloed van de crisis wordt een politiek gevoerd, die gericht is op afbraak van de 'verzorgingsstaat', ontmanteling

van overheidscontrole op ondernemingen, concentratie van overheidssteun op centrale 'kansrijke', door multinationals gedomineerde sectoren, privatisering van overheidsdiensten en beperking van rechten en verworvenheden van de arbeidersklasse en andere niet tot de bezittende klasse behorende groepen.

Deze politiek roept een verscherping op van de reeds aanwezige tegenstellingen.

De CPN wil daar een politiek tegenover stellen, die uitgaat van een fundamentele omwenteling van de economische machtsverhoudingen en gebaseerd is op vernieuwing en verbetering van het stelsel van sociale en collectieve voorzieningen, uitgaande van wat verworven is en met doorbreking van discriminerende regels.

6 Complexe samenstelling arbeidersklasse

De arbeidersklasse is met het industriële kapitalisme gevormd en heeft zich met de groei daarvan uitgebreid. Een groeiend deel van de bevolking beschikt niet over moderne produktiemiddelen en is gedwongen de arbeidskracht te verkopen. De samenstelling van de arbeidersklasse is sterk veranderd en uiterst complex geworden.

Er is sprake van diversiteit, die te maken heeft met de aard van de te verrichten produktieve en reproduktieve arbeid, met de plaats die de werkgevende instantie binnen het huidige kapitalisme inneemt (monopolies in industrie, handel- en bankwezen, particuliere ondernemers, overheid en semi-overheid), met de toegenomen werkloosheid.

De werkloosheid verscherpt de verschillen tussen hen die betaalde arbeid verrichten en diegenen die dat niet doen. Deze laatste groep is niet homogeen, maar bestaat uit mensen met verschillende levensperspectieven.

De bestaande arbeidsverdeling tussen mannen en vrouwen en de aanwezigheid van honderdduizenden arbeiders in ons land uit andere landen maken de verscheidenheid extra gecompliceerd.

Door haar positie in het produktieproces en in de economische machtsverhoudingen speelt de arbeidersklasse in haar brede samenstelling naar de mening van de CPN een essentiële rol bij maatschappijverandering. Deze brede samenstelling stelt eisen aan strategieën en organisaties die rekening houden met de onderscheiden posities die binnen en buiten het produktieproces worden ingenomen.

De verandering in samenstelling van de loonafhankelijke bevolking ging gepaard met ontplooiing van

de strijd over veel bredere terreinen: de strijd om het levenspeil en zeggenschap over de arbeidsverhoudingen bestrijkt terreinen van onderwijs, gezondheidszorg, wetenschappelijke en culturele gebieden. Deze brede ontplooiing van actie, de versterking van de eenheid in de vakbeweging, de ontzuiling en de loonnivellering hebben ertoe bijgedragen dat de maatschappelijke afstand tussen de diverse groepen loonafhankelijken de laatste decennia is verminderd.
De CPN stelt zich ten doel om het uitspelen van de verschillende groepen loon- en uitkeringsafhankelijken tegenover elkaar te verhinderen. Zij breidt dit uit tot categorieën zelfstandigen die qua inkomen en arbeidssituatie met loon- en uitkeringsafhankelijken vergelijkbaar zijn. Zij stelt zich ten doel om uitgaande van de gemeenschappelijke belangen en verlangens van al deze groepen, waar mogelijk in bondgenootschap met andere niet-monopolistische groepen, een ontwikkeling naar een fundamenteel andere maatschappelijke orde tot stand te brengen. Een maatschappelijke orde, die niet beheerst wordt door de kapitalistische winstzucht, niet gebaseerd is op seksistische en racistische onderdrukkingsverhoudingen en is gericht op verbetering van de relatie mens-natuur.
Om een hechtere samenwerking te ontwikkelen in de strijd van verschillende delen van de loonafhankelijke bevolking, streeft de CPN naar onderlinge uitwisseling en verwerking van strijdervaringen om zodoende bij te kunnen dragen aan de ontwikkeling van inzicht in de eigen positie van de diverse groeperingen en van het bewustzijn van de noodzaak van gemeenschappelijk optreden voor maatschappijverandering en vernieuwing in progressieve zin.

7 Voor een mens- en milieuvriendelijke technologie

De Nederlandse maatschappij ontwikkelt zich in een omgeving, die al zeer lang sporen draagt van menselijk ingrijpen. De vorm van het landschap, de aanwezige en afwezige diersoorten en vegetatie, het is alles in hoge mate produkt van intensieve menselijke bemoeienis. In toenemende mate is sprake van ernstige verstoring in de verhouding tussen mens en natuur.
De ongebreidelde ontwikkeling van de industrie heeft, met name onder kapitalistische verhoudingen, geleid tot vernietiging van het natuurlijk milieu, uitputting van grondstoffen, vergiftiging van land, water en lucht en aantasting van de menselijke gezondheid. De verstoring van de relatie mens-natuur is van

een zodanige omvang dat deze een reële bedreiging vormt voor een menselijk en menswaardig bestaan nu en voor toekomstige generaties. Bewegingen gericht op milieubescherming hebben een beslissende bijdrage geleverd bij de bewustwording van deze gevaren. In ons land heeft hun optreden sterk bijgedragen aan het verzet tegen het gebruik van kernenergie en aan een beginnende ontwikkeling van milieubeschermende wetgeving. De CPN onderkent de verwevenheid van milieuproblemen met de kapitalistische produktiewijze. Tegelijk realiseert zij zich dat deze problemen niet onmiddellijk oplosbaar zijn door het breken van de kapitalistische produktieverhoudingen.

In die geest keert de CPN zich tegen het gebruik van kernenergie en treedt op voor een ontwikkeling van de produktiekrachten die gekenmerkt wordt door een verantwoord gebruik van grondstoffen en energie, een verantwoorde verwerking van afvalstoffen en niet-schadelijkheid voor milieu en gezondheid.

8 Tegen culturele overheersing en achterstelling

De expansie van het kapitalisme heeft geleid tot een situatie waarin de snelle industriële en technologische ontwikkeling in een klein deel van de wereld hand in hand gaat met de onderontwikkeling en de systematische uitbuiting van miljoenen mensen. In internationale verhoudingen treedt dit op als gevolg van koloniale en neo-koloniale uitbuiting en onderdrukking, maar ook binnen hoog-geïndustrialiseerde landen en delen van de wereld tekent zich een ongelijkmatige ontwikkeling af, die gekenmerkt wordt door achtergestelde posities van verschillende regio's. De jacht op grondstoffen, goedkope arbeidskrachten en afzetgebieden vanuit hoogontwikkelde kapitalistische centra gaat gepaard met het opleggen van de 'blanke Westerse cultuur'; dat wil zeggen met culturele onderdrukking en onderschikking vanuit een benadering van culturele en raciale verschillen in termen van superioriteit en inferioriteit.

Dit proces met zijn eeuwenlange voorgeschiedenis uit zich in hardnekkige vooroordelen, intolerantie en discriminatie op grond van huidskleur en gebiedsherkomst.

De CPN onderkent dat dergelijke verschijnselen niet automatisch met de opheffing van het kapitalisme tot het verleden behoren. Dat heeft consequenties voor de strijd die er tegen wordt gevoerd. Van oudsher zijn er progressieve mensen geweest, die racisme hebben aangevochten vanuit het inzicht in de verziekende uitwerking hiervan op de menselijke

verhoudingen en vanuit het besef, dat geen volk vrij kan zijn dat andere volkeren onderdrukt. De solidariteit met de strijd van het Indonesische volk is hiervan een voorbeeld.

De strijd kreeg nieuwe dimensie en kwaliteit toen de volken in de koloniale gebieden, zich bewust wordend van eigen kracht en waarde, de strijd aanbonden met hun overheersers voor bevrijding, en daarin inspirerende overwinningen behaalden. Ook in ons land ontwikkelden zich tegenkrachten voor het doorbreken van Westerse superioriteitswaan, tot uiting komend in brede solidariteitsbewegingen met de bevrijdingsstrijd van onderdrukte volken.

Ook de ervaringen in eigen land in de strijd tegen de fascistische overheersing en in de strijd tegen discriminatie op grond van huidskleur of herkomst hebben bijgedragen tot veranderingen in denken.

De ervaring leert dat in het bijzonder in tijden van crisis waakzaamheid geboden is en een versterkte inzet is vereist van progressieve krachten voor:

– bestrijding van politiek georganiseerd racisme, antisemitisme en vreemdelingenhaat;
– bestrijding van sociale achterstelling en discriminatie van etnisch-culturele minderheden;
– bestrijding van racistische vooroordelen en het aanwakkeren daarvan.

De CPN treedt daar actief voor op. Zij stelt vast dat het karakter van de Nederlandse samenleving wordt bepaald door het naast en met elkaar leven van mensen met verschillende etnisch-culturele en/of nationale achtergronden en zet zich geheel in dit tot een culturele verrijking te doen uitgroeien.

9 Opheffing seksentegenstellingen

De CPN gaat uit van het bestaan van seksentegenstellingen en tegenstellingen op het gebied van seksualiteit, die niet van nature gegeven zijn, maar alles te maken hebben met de manier waarop maatschappelijk de verhoudingen tussen de seksen geregeld zijn en van biologische seksen maatschappelijke geslachten wordt gemaakt. De seksenverhoudingen hebben vorm gekregen in het gezin en in de positie van het gezin in de maatschappij.

De huidige maatschappelijke seksenverhoudingen die patriarchaal en heteroseksueel van karakter zijn, houden onderdrukking van vrouwen en homo's in en leiden tot verschillende vormen van verzet.

De meerderheid van vrouwen levert arbeid en wordt opgevoed tot het leveren van arbeid, die in dienst staat van de produktie en reproduktie van mannelijke arbeidskracht: huishoudelijke arbeid, kinderver-

zorging en -opvoeding en verzorgende beroepen en voor het overige tot bezetting van bepaalde produktieplaatsen en als arbeidsreserveleger.

De overheersende verhouding waarin mannen en vrouwen tot elkaar geplaatst worden staat in dienst van de produktie en reproduktie van het biologisch leven en van de produktie en reproduktie van arbeidskracht.

Het systeem maakt mannen en vrouwen op ongelijke wijze onderling van elkaar afhankelijk, economisch, emotioneel en seksueel. Het is overheersend heteroseksueel. Verhoudingen tussen vrouwen en verhoudingen tussen mannen, die niet per se tot de reproduktie van de maatschappelijke orde bijdragen, maar enkel seksueel en erotisch zijn, plaatst het buiten de normaliteit.

De erkenning van het bestaan van seksentegenstellingen en tegenstellingen op het gebied van seksualiteit heeft consequenties voor de inzet, de standpunten, strategie en organisatie van de CPN. De CPN ziet de strijd van feministen, potten en flikkers als autonome revolutionaire factoren in het geheel van bevrijdingsstrijd. Het opheffen van de genoemde tegenstellingen vereist radicale veranderingen. Het gaat dan om:

– het opheffen van de arbeidsdeling naar sekse, welke arbeid het ook betreft. Hiervoor is in ieder geval nodig de vermaatschappelijking van de huishoudelijke arbeid en een andere organisatie van de kinderopvoeding en -verzorging;

– loskoppeling van het biologisch en sociale moederschap; dit ontslaat moeders van de beklemming van de feitelijke alleenverantwoordelijkheid voor kinderen en geeft anderen de mogelijkheid bij de kinderopvoeding en -verzorging betrokken te zijn. Voor kinderen ontstaat hiermee de mogelijkheid relaties met meerdere volwassenen aan te gaan;

– het bevorderen van andere woon- en leefmogelijkheden, zoals verschillend samengestelde woongroepen. Dit betekent het bestrijden van de heersende gezinsideologie;

– zelfbeschikkingsrecht van een ieder over lichaam, seksualiteit en vruchtbaarheid, dus uitbanning van seksuele onderdrukking en geweld (tegen vrouwen, potten en flikkers) zowel bij de wet als in omgangsvormen; het verbreken van de heteroseksuele norm en zijn insluitende en uitsluitende werking.

De CPN beschouwt de strijd van feministen, potten en flikkers als integraal deel van de strijd voor socialisme; een socialisme, dat aan de doelstellingen van hun strijd gestalte moet geven en ruimte moet scheppen voor zijn verdere ontplooiing.

10 Politieke verhoudingen

Zowel het bestaan van structurele maatschappelijke tegenstellingen, als de daarmee verbonden maatschappelijke strijd heeft een sterke doorwerking in het politieke leven. Het politieke leven in ons land wordt gekenmerkt door het bestaan van een groot aantal politieke partijen en een rijk scala aan bewegingen die hun politieke invloed doen gelden. Vooral de laatste jaren zijn — onder invloed van de maatschappelijke ontwikkelingen en onder druk van massale bewegingen — verschuivingen zichtbaar zowel binnen als tussen politieke partijen.

De voor Nederland kenmerkende verzuiling op grond van levens- en wereldbeschouwing, die ook in scherpe mate scheidslijnen bij de politieke partijvorming bepaalden, neemt aan invloed af. Processen van 'ontzuiling', toegenomen maatschappelijke diversiteit en mobiliteit en onderkenning van nieuwe eigentijdse vraagstukken komen tot uiting in partijvorming: wijziging in partijformaties en het ontstaan van nieuwe partijen, die op grond van een specifieke inbreng een eigen plaats in het Nederlandse politieke leven gingen innemen. In dit alles tekent zich af een losser worden van de band tussen politieke partijen enerzijds en afgeronde levensbeschouwingen of eenduidige belangenposities anderzijds. Parallel hieraan, en onder invloed van bewegingen, ontwikkelde zich vanuit kerken een nieuwe, eigen bijdrage aan het maatschappelijke en politieke leven.

Tegelijkertijd treden tendensen aan de dag, waarbij actieve betrokkenheid van de bevolking bij de politiek wordt doorkruist. Dit brengt vervlakking met zich mee en werkt politieke vervreemding in de hand.—

De structurele tegenstellingen in onze maatschappij belemmeren het democratisch functioneren. Een groot aantal besluiten, die van levensbelang zijn voor de bevolking zoals met betrekking tot milieu, werkgelegenheid en kernenergie, zijn onttrokken aan processen van politieke besluitvorming. Dat is ook het geval met een belangrijk gedeelte van de bewapening, waarover de besluiten in de NAVO worden genomen.

Vooral in tijden van crisis blijkt in alle scherpte het ontbreken van doeltreffende democratische controle en zeggenschap van het merendeel van de bevolking.

De structurele crisis in het kapitalisme gaat samen met nieuwe crisisverschijnselen in het functioneren van de democratie. De CPN stelt zich ten doel impulsen te geven aan versterking van democratische tegenkrachten om het afglijden naar autoritaire me-

thodes en systemen te verhinderen.

De in ons land bestaande vormen van politieke democratie en daarmee samenhangende politieke rechten zijn een belangrijke verworvenheid van jarenlange strijd, waaraan ook communisten een niet weg te cijferen bijdrage hebben geleverd.

De CPN hecht grote waarde aan het parlementaire stelsel van evenredige vertegenwoordiging als uitdrukking van bestaande politieke pluriformiteit. Zij treedt op voor versterking, vernieuwing en uitbreiding van de parlementaire democratie.

1 Structurele problemen

De sociale problemen waarmee de bevolking in het kapitalisme wordt geconfronteerd zijn omvangrijk en van fundamentele aard. Er is sprake van een structurele crisis in het arbeidsbestel, die tot uiting komt in massale werkloosheid enerzijds en onvervulde individuele en maatschappelijke behoeften anderzijds; in massale arbeidsongeschiktheid enerzijds en sterk geïntensiveerde arbeid voor de werkenden anderzijds. Hele industrietakken zijn weggevaagd of worden in hun voortbestaan bedreigd; kostbare produktiecapaciteit is verloren gegaan. In een aantal regio's en grote steden is sprake van ontwrichting van de economische structuur.

Het kapitalistische produktie- en arbeidsbestel stuit zichtbaar op zijn eigen grenzen. Grote groepen mensen worden zonder enig perspectief uit hun baan gestoten, en voor degenen die daar al buiten stonden lijken de toekomstmogelijkheden steeds beperkter te worden. Structurele spanningen in de arbeidssfeer gelden zowel voor mensen die een betaalde baan hebben, als voor hen die betaald werk verlangen, in het bijzonder vrouwen en jongeren.

De achterstandspositie van de vrouw op de arbeidsmarkt in Nederland is óók in vergelijking met andere Westeuropese landen schrikbarend. De traditionele opvattingen over vrouw en werk in ons land evenals het mede ten gevolge daarvan ontbreken van voldoende en adequate voorzieningen voor werkende vrouwen vormen een ernstige belemmering voor deelneming aan het arbeidsproces.

Er is sprake van een systematische ongelijkheid op inkomensgebied die velen op of onder de grens duwt van een aanvaardbaar minimum-inkomen. Het sociale zekerheidsstelsel blijkt geen duurzame bescherming te geven tegen achterstelling en verarming. Ook bij de collectieve voorzieningen treden de structurele gebreken steeds duidelijker aan het licht en worden kwaliteitsverbeteringen en vernieuwingen geblokkeerd. Tenslotte manifesteren zich in ons land steeds duidelijker de gevolgen van milieuvervuiling.

Deze problemen, die enorme gevolgen hebben voor de arbeids- en levenssituatie van de mensen, zijn

verankerd in een achterhaalde produktiewijze. Deze produktiewijze zelf komt steeds meer in het centrum te staan van de kritiek. Steeds meer mensen stellen de vraag: Wie beslist er over wat, hoe en voor wie we produceren?

2 Uitgangspunten

Het falen van de kapitalistische economie stelt een progressieve richtingsverandering in economische en sociale politiek voor een dubbele opgave. Aan de ene kant zijn directe maatregelen noodzakelijk die een oplossing bieden voor de meest dringende sociale problemen.

Anderzijds is duidelijk dat een principieel nieuwe oriëntatie nodig is. Een richtingverandering van de economische politiek dient uit te gaan van de strijd voor verdediging en verbetering van de levensvoorwaarden van de bevolking.

De CPN zet zich in voor een nauwe verbinding tussen de strijd ter verdediging en verbetering van de levensvoorwaarden en het optreden voor concrete alternatieven die kunnen leiden tot een wezenlijke richtingverandering van de economische politiek. De alternatieven die de CPN naar voren brengt, nemen de bestaande maatschappelijke verhoudingen als vertrekpunt, niet als eindpunt. De kapitalistische en patriarchale verhoudingen moeten worden doorbroken.

De CPN treedt op voor structurele veranderingen, die de weg vrijmaken naar een socialistisch produktiestelsel.

3 Naar een socialistische economie

De CPN streeft naar een socialistische economie, die gekenmerkt wordt door maatschappelijk bezit en democratisch beheer van de voornaamste produktiemiddelen en banken en het uitbannen van de verschillende vormen van uitbuiting en onderdrukking in het arbeidsproces. Tegen deze achtergrond zet de CPN zich in voor:

– het overwinnen van het bestaande stelsel van kapitalistische loonarbeid in de zin van afschaffing van uitbuiting en onderdrukking van de ene klasse door de andere;

– het afschaffen van discriminerende vormen van arbeidsdeling tussen mannen en vrouwen, zowel in het werk buitenshuis als binnenshuis;

– een drastische verkorting van de arbeidstijd, gekoppeld aan een algehele verdeling van inkomens en werk, alsmede aan het realiseren van een zelf-

standig inkomen voor ieder individu;
– het verbeteren van de kwaliteit van de arbeid door het terugdringen van zwaar, vuil, gevaarlijk en onaangenaam werk;
– het opheffen van de scheiding tussen uitvoerende en leidinggevende arbeid, het vrijmaken van de creatieve vermogens in de arbeid;
– een internationale economische ontwikkeling die gericht is op de opheffing van onderontwikkeling en van kapitalistische uitbuiting op wereldschaal;
– het ontwikkelen en aanwenden van kennis en techniek om maatschappelijke noden terug te dringen, de noodzakelijke arbeid te beperken en een produktie en verbruik tot stand te brengen die het voortbestaan garanderen en de kwaliteit van het menselijk bestaan verbeteren;
– een bewuste sturing van de economische ontwikkeling, afgestemd op de individuele en maatschappelijke behoeften;
– het stimuleren van economische zelforganisatie waar deze in individuele en maatschappelijke behoeften kan voorzien en adequaat kan reageren op veranderingen daarin;
– een nauwgezette afbakening tussen enerzijds een bewuste sturing van de economische ontwikkeling door democratisch gekozen landelijke en lokale overheden en anderzijds de beslissingsbevoegdheid bij economische zelforganisaties.

4 De grenzen van het kapitalisme doorbreken

De CPN keert zich tegen oplossingen van het werkgelegenheidsvraagstuk ten koste van de bevolking of bepaalde categorieën mensen (bijvoorbeeld vrouwen of immigranten), ten koste van het milieu of de veiligheid (bijvoorbeeld kernenergie), ten koste van de vrede (bijvoorbeeld wapenproduktie) of ten koste van de derde wereld (imperialistische initiatieven).
De CPN neemt en ondersteunt initiatieven in de strijd tegen de sociale gevolgen van de kapitalistische crisis. Initiatieven als arbeidstijdverkorting en steun aan kleine en middelgrote ondernemingen zijn wel noodzakelijke, maar geen voldoende stappen om de structurele werkloosheid te overwinnen.
De grenzen van het kapitalistische produktiestelsel moeten worden doorbroken door de strijd voor vergroting van de zeggenschap van producenten over produktie- en investeringsbeslissingen en voor erkenning en stimulering van niet-kapitalistische organisatievormen van de arbeid, dat wil zeggen door een vèrgaande economische democratisering.

Verdediging en verbetering van de directe arbeids- en levensomstandigheden

5 1 Betaalde arbeid voor iedereen

De CPN gaat uit van het recht op betaalde arbeid als een noodzakelijke voorwaarde voor een vrije ontplooiing van mensen en voor deelname aan belangrijke aspecten van het maatschappelijk verkeer.

Het recht op betaalde arbeid wordt geblokkeerd door het huidige grote tekort aan arbeidsplaatsen terwijl bovendien vrouwen buiten betaalde arbeid worden gehouden door de bestaande seksegebonden verdeling van betaalde en onbetaalde arbeid. Realisering van het recht op arbeid kan alleen door de bestaande arbeidsverdeling te doorbreken en door een gerichte werkgelegenheidspolitiek te voeren.

Om het perspectief van volledige werkgelegenheid binnen bereik te brengen, streeft de CPN naar:

– een politiek van economisch herstel waarbij vernieuwing van de industriële produktie een belangrijke plaats inneemt; economische stimuleringsmaatregelen voor probleemsectoren en regio's in het kader van een ontwikkelingsstrategie voor de gehele economie;

– een actieve rol van centrale en lokale overheden in gerichte stimulering van bedrijfstakken en het opheffen van regionale onderontwikkeling;

– een algemene en drastische verkorting van de arbeidstijd;

– herstructurering van de overheidsuitgaven gericht op instandhouding van de collectieve sector en van een stelsel van sociale voorzieningen en het daar binnen aanbrengen van de gewenste uitbreidingen en kwalitatieve verbeteringen;

– het verdedigen en verhogen van de koopkracht van de loon- en uitkeringsafhankelijken;

– maatregelen in de sfeer van onderwijs en arbeidsmarktbeleid, gericht op versterking van de positie van groepen, die het scherpst door de crisis worden getroffen;

– bevorderen van het opheffen van de achterstandspositie van vrouwen op de arbeidsmarkt door middel van positieve discriminatie;

– het voorkomen dat betaalde banen worden omgezet in vrijwilligerswerk of in werk dat verricht wordt met behoud van uitkering en het herwinnen van arbeidsplaatsen waar dit al gebeurd is.

5 2 Maatschappelijk zinvolle arbeid

Een politiek van volledige en volwaardige werkgelegenheid betekent voor de CPN dat de arbeid ge-

richt moet worden op maatschappelijk zinvolle doeleinden.

Dit heeft consequenties voor de richting van de industriële vernieuwing en de reorganisatie van de maatschappelijke dienstverlening. Oriëntatiepunten voor de CPN bij maatregelen die per saldo een positief effect kunnen hebben op het aantal arbeidsplaatsen zijn:

– een economische ontwikkeling, die gebaseerd is op een zuinig gebruik van grondstoffen en energie, een hergebruik van materialen, het voorkomen van produktie van schadelijke afvalstoffen;
– stimulering van een voedselproduktie en consumptie die georiënteerd is op behoud van de natuurlijke rijkdommen der aarde;
– omschakeling van de wapenproduktie naar civiele produktie;
– het sluiten van alle kerncentrales en het ontwikkelen van andere bronnen van energie die niet schadelijk zijn voor natuur en milieu;
– besparingen op specifieke dienstverlenende activiteiten die overbodig worden als gevolg van een nieuwe wijze van produktie die niet schadelijk is voor het milieu en de gezondheid van de mensen;
– het uitbreiden en verbeteren van voorzieningen die een voorwaarde zijn voor deelneming van vrouwen aan het arbeidsproces (kinderopvang, enz.);
– het uitbreiden en verbeteren van sectoren die gericht zijn op culturele en maatschappelijke ontwikkeling van de bevolking; het verbeteren en uitbreiden van sectoren die van belang zijn voor het maatschappelijk welzijn, zoals sociaal-cultureel werk, openbaar vervoer, stads- en dorpsvernieuwing, sociale woningbouw, gezondheidszorg en onderwijs (verkleining klassen).

5 **3 Zeggenschap over de arbeid**

De CPN gaat er van uit dat mensen in hun arbeidssituatie het recht dienen te hebben op zeggenschap over het doel, de inhoud en de organisatie van de arbeid, en over de omstandigheden waaronder gewerkt wordt.

a. De CPN streeft naar versterking van democratische controle in bedrijven en instellingen:
– het bevorderen van openbaarheid van informatie over de economische besluitvorming;
– het terugdringen van ondemocratische hierarchische verhoudingen in het werk;
– zeggenschap van werknemers over de keuze en aanwending van de produktiemethoden, zodat automatisering en de consequenties daarvan voor werkgelegenheid en arbeidsomstandigheden beheers-

baar worden gemaakt;
– zeggenschap van werknemers over de ontwikkeling van investeringen en produktie, zodat zij die kunnen toetsen aan maatschappelijke doeleinden en zodat initiatieven en plannen van werknemerszijde ten aanzien van de produktie ruimte krijgen.
b. De CPN steunt de initiatieven waarin vrouwen en mannen zelf hun eigen werk scheppen. In deze initiatieven wordt aan het 'recht op werk' veelal een directe, anti-kapitalistische en anti-patriarchale inhoud gegeven. Ondernemingen, waarbij in produktie, handel en dienstverlening de mens voorop staat en die het milieu zoveel mogelijk willen ontzien, kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan een ontwikkeling naar een socialistische en democratische economie.
Niet alleen aan de direct betrokkenen bieden alternatieve bedrijven, projecten en coöperaties een perspectief. De werkbeweging als geheel biedt aan velen een perspectief, waar in de praktijk, ondanks alle tegenwerking, wordt aangetoond dat economische alternatieven mogelijk en realiseerbaar zijn. De CPN is van mening dat de betuttelende en onnodige beperkende regelgeving in de sfeer van sociale zekerheid, bedrijfssteun etc. met name ook voor de initiatieven uit de werkbeweging doorbroken moet worden. In het bijzonder is de CPN voor het stimuleren van zelfbestuur en van coöperatieve vormen van arbeid.

5 4 Arbeidstijdverkorting

De CPN is voorstander van een drastische en maatschappelijk gecontroleerde arbeidstijdverkorting tot 25 uur per week. Arbeidstijdverkorting tot 25 uur per week is een belangrijk middel om herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid tot stand te brengen en tevens het recht op betaalde arbeid voor iedereen te realiseren. Een aanzienlijke verkorting van de arbeidstijd en een zelfstandig economisch bestaan voor iedereen kan een belangrijke maatschappelijke vernieuwing betekenen, kan bijdragen aan een grotere deelname aan het sociale, culturele en politieke leven, kan bijdragen tot een vrijer leven.
De CPN treedt op voor arbeidstijdverkorting met behoud van loon. Dit wordt mede economisch mogelijk gemaakt door de ontwikkeling van de arbeidsproduktiviteit over een reeks van jaren en is sociaal gewenst door het groeiend aantal mensen dat een betaalde baan buitenshuis verlangd. Arbeidstijdverkorting kan evenmin los worden gezien van een hogere waardering van onbetaalde arbeid.
a. Arbeidstijdverkorting schept betere voorwaarden voor deelname van vrouwen aan het arbeidsproces

en biedt meer mogelijkheden voor een evenwichtige verdeling van huishoudelijke en verzorgende activiteiten binnen de huishouding. Deelname aan het arbeidsproces kan worden bevorderd door wettelijke maatregelen die een gelijke verdeling van arbeidsplaatsen dwingend voorschrijft. Arbeidstijdverkorting betekent daarmee een stap in de richting tot opheffing van de machtsongelijkheid tussen mannen en vrouwen;

b. Arbeidstijdverkorting maakt het mogelijk om de belasting door het werk te verminderen, die een gevolg is van intensivering van de arbeid en rationalisering van de produktieprocessen. Maatregelen dienen te worden genomen om te voorkomen dat arbeidstijdverkorting leidt tot een hogere belasting van afzonderlijke werknemers/sters;

c. Arbeidstijdverkorting kan bijdragen aan het terugdringen van de werkloosheid door een gelijkmatiger verdeling van bestaande en te creëren arbeid over werkers en werkzoekenden. In de plaats van een duurzame werkloosheid voor velen streeft de CPN naar meer vrije tijd voor iedereen, onder meer door vervroegde pensionering. Hoge prioriteit heeft daarbij het terugdringen van werkloosheid onder vrouwen en jongeren;

d. Om te garanderen dat arbeidstijdverkorting wordt omgezet in uitbreiding van arbeidsplaatsen en vermindering van de arbeidsbelasting moeten in de bedrijven en instellingen de controlerechten van de werkenden worden uitgebreid. Zonder dat is het niet mogelijk antwoord te geven op tegenstrategieën van de ondernemers. Daarbij moet ook aandacht worden besteed aan maatschappelijke activiteiten en scholingsmogelijkheden binnen werktijd.

5 **5 Inkomenspolitiek**

a. Betekenis van de inkomensstrijd:

Inkomensstrijd is en blijft een centraal onderdeel van de sociaal-economische politiek van de CPN gericht op de verdediging en verbetering van de directe arbeids- en levensomstandigheden van werkenden en uitkeringsgerechtigden en van mensen die nu helemaal geen recht hebben op een inkomen, zoals een groot aantal vrouwen en jongeren.

Uitgaande van de doelstelling, economische zelfstandigheid voor een ieder, ondersteunt de CPN de inkomensstrijd van loonafhankelijken in bedrijven en de overheidssector, van zelfstandigen die qua inkomen en arbeidssituatie met loonafhankelijken overeenkomen, en van mensen die afhankelijk zijn van sociale uitkeringen. De CPN baseert zich hierbij op de overtuiging dat de inkomensstrijd van betekenis is,

niet alleen vanuit sociaal oogpunt, maar tegelijkertijd een rol vervult ten aanzien van progressieve machtsvorming.

b. Herverdeling van inkomens.

De CPN stelt zich ten doel middels inkomenspolitiek het recht van een ieder op een inkomen waarvan een zelfstandig bestaan mogelijk is te realiseren. Hierbij gaat het om inkomen verkregen uit betaalde arbeid als via de sociale zekerheid.

De bestaande inkomensstructuur is zeer onrechtvaardig, waarbij tegenover de financiële positie van mensen met zeer hoge inkomens de geheel economische afhankelijkheid van veel vrouwen en jongeren, die van ieder inkomen verstoken zijn, staat.

Om economische zelfstandigheid van een ieder mogelijk te kunnen maken is een herverdeling van inkomens noodzakelijk, een herverdeling, waarbij de winstinkomens van banken en ondernemingen én van hogere individuele inkomens aangesproken moeten worden.

Het is tevens een noodzakelijke voorwaarde voor herverdeling van macht.

De CPN is van mening dat een dergelijke herverdeling van inkomens essentieel is voor een rechtvaardig inkomensbeleid, waarbij de individuele koopkracht voor een ieder wordt gegarandeerd.

De inkomenspolitiek van de CPN is mede gericht op de volgende uitgangspunten:

– het handhaven van de wettelijke garantie van minimuminkomens gekoppeld aan de ontwikkeling van de lonen;

– handhaving van de koppeling van ambtenarensalarissen en uitkeringen aan de loonontwikkeling;

– vernieuwing en verbetering van het stelsel van sociale zekerheid;

– afschaffing van de leeftijdsgrens voor de geldigheid van de minimumloonwet; de minimumloonwet moet ook van toepassing zijn voor mensen jonger dan 23 jaar, waarmee het minimumjeugdloon vervalt;

– handhaving van de automatische prijscompensatie;

– een nivellering van de huidige inkomensongelijkheid en een opheffen van de onderwaardering van handarbeid ten opzichte van hoofdarbeid;

– het uitbannen van persoonlijke inkomens die voortvloeien uit grote vermogens en bevoorrechte posities;

– hervorming van het belastingstelsel tot instrument voor herverdeling van inkomens.

6 1 Democratische machtsvorming

Voor het bereiken van de doelstellingen die de CPN zich stelt, moeten socialistische elementen in de wijze van produceren en verdelen van de maatschappelijke rijkdom worden veroverd. De overgang naar een socialistisch produktiestelsel zal zich niet in één klap voltrekken, maar fasegewijs.

Democratische machtsvorming, strijd om het onttrekken van beschikkingsmacht aan het kapitaal en voor verdediging en uitbouw van bevoegdheden van democratische organen op economisch terrein, is van wezenlijk belang om maatschappelijke controle over de economische ontwikkeling te verwerven. Naarmate onder de bevolking de overeenstemming toeneemt over de noodzaak van veranderingen, kunnen socialistische elementen in de structuur en het beheer van de economie worden versterkt. Bij de vormgeving en beheer van de economie onder socialistische verhoudingen kan worden voortgebouwd op de reeds onder het kapitalisme verworven democratische rechten en instellingen en instrumenten van economische sturing.

Voor dit hele veranderingsproces is progressieve machtsvorming en eenheid van de anti-kapitalistische krachten onontbeerlijk. De CPN zet zich in, om langs de weg van samenwerking in een democratisch besluitvormingsproces een zo groot mogelijke eenheid in doelen, prioriteiten en strategieën tot stand te brengen.

6 2 Socialisatie

Democratisering van de economie is verbonden met socialisatie van de produktie. Voor socialisatie is essentieel het veroveren van democratische maatschappelijke controle op en besluitvorming over belangrijke economische maatregelen, de verdeling van de maatschappelijke arbeid, de aanwending van de produktiemiddelen en de verdeling van inkomens.

Socialisatie betekent aldus het doorbreken van de macht van multinationals en andere kapitaalsgroepen teneinde de produktie te kunnen afstemmen op maatschappelijke behoeften in plaats van op winstbelangen. De particuliere toeëigening en besteding van winst wordt daardoor doorbroken.

6 3 Planning op verschillende niveaus

De CPN streeft naar een systeem van economische planning, dat zoveel mogelijk ruimte geeft aan

een zelfstandige regionale en bedrijfstakgewijze planning en sturing.

In de Nederlandse verhoudingen, waar internationale betrekkingen en marktverhoudingen van essentieel belang zijn, zal een algemeen ontwikkelingsplan voor de economie een globaal kader moeten vormen voor de omvang en de richting van produktie en investeringen in bedrijfstakken en regio's.

Daartoe moeten maatstaven worden aangelegd aan het ondernemingsbeleid met betrekking tot de aard van de investeringen, de aanwending van financiële middelen (in het bijzonder waar van overheidssubsidie gebruik gemaakt wordt), met betrekking tot prijsvorming en concurrentie, milieu-, gezondheids- en veiligheidsaspecten van de produktie alsmede met werkgelegenheids- en arbeidsomstandighedenbeleid van de onderneming.

6 4 Planning en midden- en kleinbedrijf

De CPN streeft naar een systeem van economische planning en sturing, dat de functie van de markt ten dele overneemt en ten dele gebruikt als aanvullend mechanisme om een fijnmazige wederzijdse afstemming van produktie en consumptie te bewerkstelligen. Een belangrijke en duurzame rol wordt door de CPN toegekend aan een zelfstandig midden- en kleinbedrijf, alsmede aan coöperatieve vormen van ondernemen.

De vrijheid van zelfstandig initiatief dient daarom binnen dit planningskader gegarandeerd te zijn. Financiële middelen, technische en andere voorzieningen dienen voor kleinere, niet-genationaliseerde ondernemingen evenzeer toegankelijk te zijn als voor het staatsbedrijf. Bescherming en stimulering van de hoogontwikkelde land- en (glas-)tuinbouw, veeteelt en visserij moeten in harmonieuze samenhang met vraagstukken van de natuurlijke omgeving plaatsvinden.

6 5 Democratische sturing

Socialisatie van het beheer van de economie betekent het tot stand brengen van nieuwe methoden en instrumenten van sturing van de produktie onder maatschappelijke controle.

De belangen, kennis en inzichten van de betrokken producenten en consumenten dienen optimaal tot uiting te komen in de besluitvorming over de economische ontwikkeling. Dat betekent, dat de massa van de bevolking de mogelijkheid moet hebben om in de verschillende fasen en niveaus van besluitvorming haar invloed tot gelding te brengen. Vakbeweging en andere belangenorganisaties zijn daarbij van on-

misbare betekenis. Besluitvorming over de globale kaderplanning geschiedt door het gekozen staatsorgaan.

De ontwikkeling van sturingsinstrumenten is gericht op maatschappelijke controle van de economie, zonder dat een centraal keurslijf wordt geschapen dat de maatschappelijke en individuele behoeften verstikt.

6 6 Planovereenkomsten en beleggingsvoorschriften

Directe sturing van de economie richt zich met name op beïnvloeding van de beslissingen van de grote ondernemingen en financiële instellingen.

De maatstaven die worden geformuleerd met betrekking tot de ontwikkeling van de economie worden effectief gemaakt in de vorm van planovereenkomsten tussen overheid en ondernemingen, waarbij werknemersvertegenwoordiging en vakbeweging een wettelijk gefundeerde medezeggenschap krijgen. Aldus wordt gestreefd naar een afstemming van ondernemingsbeleid op de doeleinden van nationale economische politiek, waarbij zowel overheid als werknemers een wezenlijke invloed kunnen uitoefenen.

De beheersing van kapitaalstromen en de richting waarin besparingen worden aangewend krijgt vorm door middel van beleggingsvoorschriften, waarmee het beleggings- en kredietbeleid van banken, verzekeringsmaatschappijen, pensioenfondsen en overige financiële instellingen georiënteerd kunnen worden op de uitvoering van de doeleinden van het economisch beleid. Een meer directe beïnvloeding dan thans mogelijk is in het kader van het toezicht van de Nederlandsche Bank is daartoe vereist.

Voor het versterken van democratische sturing is het verwezenlijken van een internationale overeenstemming noodzakelijk omtrent gedragsregels voor en ten aanzien van multinationale ondernemingen (zeggenschap, informatieverstrekking, belastingheffing, e.a.).

6 7 Uitbreiding publieke sector, nationalisaties

Voor economische programmering is een vergroting van het aandeel van publieke investeringen en van staatsondernemingen in de economie, alsmede een uitbreiding van publieke controle op grote ondernemingen van wezenlijk belang. Dit kan worden verwezenlijkt door:

a. het sturen van investeringen uit overheidsfondsen in bepaalde sectoren of regio's overeenkomstig maatschappelijk vastgestelde prioriteiten. Dergelijke democratische beheerde fondsen, waarin betrokke-

nen een maximale zeggenschap verkrijgen, kunnen een belangrijke rol spelen bij het bewerkstelligen van een planmatige ontwikkeling van afzonderlijke terreinen, zoals de sociale woningbouw, het bevorderen van industriële vernieuwing en het stimuleren van regionale economische ontwikkeling. Het uitbreiden van overheidsinstituties waarlangs maatschappelijk gewenste investeringen kunnen worden gekanaliseerd kan onder meer geschieden door taakuitbreiding van de Postbank.

b. nationalisatie van ondernemingen die een sleutelrol vervullen in de economie. Nationalisaties zijn voor de CPN geen doel in zichzelf, maar worden beoordeeld als één van de instrumenten voor een nieuwe economische politiek.

De CPN acht nationalisaties nodig om maatschappelijke controle over ondernemingen die een sleutelrol vervullen in het gehele economische proces te bewerkstelligen.

In dat verband streeft de CPN naar nationalisatie van bodemschatten en een directe maatschappelijke controle van financieringsinstellingen. Daarnaast en in samenhang daarmee streeft de CPN naar een vergaande vermaatschappelijking van grote, marktbeheersende ondernemingen. Daarbij kunnen verschillende combinaties van sturingsinstrumenten, waaronder nationalisatie een rol spelen.

Van belang is het verder terugdringen van beslissingsrechten die voortvloeien uit aandelenbezit en eigendom van grote ondernemingen (structuurvennootschappen) en het vergroten van het gewicht van publieke en werknemerscontrole.

c. het met spoed tot standbrengen van democratische besluitvorming in staatsondernemingen en ondernemingen waarin de staat een belangrijk aandeel heeft. Kapitaaldeelnemingen van de staat dienen een zodanige vorm te hebben dat de gemeenschap een eigendomsrecht verwerft.

6 8 Democratisering economisch leven

Het bestuurbaar maken van de economie en het afstemmen van de produktie op maatschappelijke behoeften vereist een fundamentele democratisering die begint, maar niet ophoudt, bij de fabrieken, kantoren, instellingen en woonwijken. Organisaties van mensen zelf in bedrijven en instellingen (vakbondsgroepen, actiecomités, ondernemingsraden en andere vormen van personeelsvertegenwoordigingen en bewonerscomités) vormen de basis voor de democratisering van het hele economische leven op alle niveaus.

6 9 Zelfbestuur van bedrijven en instellingen

Democratisering van de economie betekent in de eerste plaats het teniet doen van autocratische vormen van beheer en bestuur die zowel voor individuen als voor groepen de ontplooiing remmen en schade toebrengen. Het realiseren van medezeggenschap en medebeslissingsrecht van mensen en hun vertegenwoordigende organen in bedrijven en instellingen is van wezenlijke betekenis voor het vinden van antwoorden op de problemen waarmee men op bedrijf en instelling wordt geconfronteerd. Het gaat hier om een onder Nederlandse verhoudingen tot stand te brengen arbeiderszelfbestuur.

Bij zowel economische, technische als sociale en personele beslissingen moet de medezeggenschap en het beslissingsrecht van producenten worden gegarandeerd. Dit zelfbestuur dient in alle economische sectoren ontwikkeld te worden. Dit vereist zowel een verruiming van de mogelijkheden voor de vakbeweging om in de bedrijven en instellingen invloed uit te oefenen op het beleid, als een vergroting van de rol van de ondernemingsraden en andere vertegenwoordigende en personeelsorganen. Er dient een wettelijk kader te komen dat de vakbeweging het recht en de mogelijkheid geeft om binnen de bedrijven en instellingen vakbondswerk op te zetten. In dit verband dienen de bestaande rechten van personeelsleden en hun vertegenwoordigingen ten aanzien van arbeidsomstandigheden en werk in snel tempo te worden uitgebreid. De normen voor de verplichting tot het opzetten van ondernemingsraden en medezeggenschapscommissies dienen te worden verlaagd. Het adviesrecht van ondernemingsraden ten aanzien van investeringen, van belangrijke financiële transacties, fusies en internationalisering moet worden omgezet in instemmingsrecht, terwijl het initiatiefrecht moet worden uitgebreid. Voor democratisering van de economie is het van groot belang dat de ondernemingsraad en andere vertegenwoordigende lichamen de wettelijke verplichting en de materiële mogelijkheid krijgen om tenminste meerdere malen per jaar aan de achterban verantwoording af te leggen.

6 10 Democratische sturing in bedrijfstakken en regio's

Arbeiderszelfbestuur op het niveau van bedrijven en instellingen is onvoldoende om de totale economische ontwikkeling te richten op de behoeften en belangen van de bevolking.

Investeringsbeslissingen van bedrijven dienen mede georiënteerd te zijn op de ontwikkelingsplannen van

bedrijfstak, regio en kaderplanning op landelijk niveau. Daarbij moet rekening worden gehouden met de belangen van producenten en consumenten en met aspecten van regionale ontwikkeling, milieubelasting en leefbare woonomgeving. Dit vereist versterking van de rol die gemeenteraden en provinciale staten kunnen spelen op economisch terrein. Daarnaast zijn nieuwe democratische vormen nodig via welke de direct en indirect betrokkenen hun invloed kunnen uitoefenen. Alleen dan kan de economische ontwikkeling worden afgestemd op de veelvoudige levensbehoeften van de bevolking.

7 De autonomie van vakbeweging en andere belangenorganisaties

In een economisch systeem dat zich in socialistische richting ontwikkelt, dienen vakverenigingen een belangrijke rol te spelen bij de sturing van democratisering van de economie. De vertegenwoordigingen van loonafhankelijken, uitkeringsgerechtigden, consumentenorganisaties en vertegenwoordigingen van kleine producenten en coöperaties hebben een gemeenschappelijk belang bij het breken met de huidige kapitalistische structuren, bij de ontwikkeling van een nieuwe economische politiek en bij de daarvoor noodzakelijke democratische sturing.

Voor een verantwoorde uitoefening van uitvoerende en controlerende bevoegdheden is een zelfstandige vakbeweging die beschikt over volledige onderhandelingsvrijheid en gegarandeerd grondwettelijk stakingsrecht van wezenlijk belang.

1 Leefbaar bestaan

De CPN zet zich in voor een politiek die aan alle inwoners van Nederland bestaanszekerheid en vrije ontplooiing garandeert. Daarbij gaat het om:

a. het verbeteren en uitbreiden van voorzieningen, die bijdragen tot bestaanszekerheid en vrij ontplooiing;

b. het verbeteren en uitbreiden van vrijheden en rechten op medisch, cultureel, educatief en recreatief terrein;

c. het vergroten van de toegankelijkheid van deze voorzieningen en het wegnemen van drempels;

d. het verruimen van de keuzemogelijkheden van individuen ten aanzien van inrichting en ontwikkeling van het eigen leven;

e. het bevorderen van noodzakelijke vernieuwingen van genoemde voorzieningen.

Vanuit deze overwegingen is er een nauwe samenhang tussen de sociale politiek en de cultuurpolitiek van de CPN.

2 Democratisering en decentralisatie van de politiek en de voorzieningen

Om een zo groot mogelijke invloed van de bevolking op de sociale en cultuurpolitiek mogelijk te maken, is democratisering en decentralisatie van de organisatie, het beheer en de uitvoering van voorzieningen op dit terrein van grote betekenis.

In een democratische organisatie en beheersstructuur dient naast de medezeggenschap van het personeel, de invloed van gebruikers en cliënten te worden gewaarborgd.

De algemene principes met betrekking tot financiering, kwaliteit en het democratisch gehalte van sociale, educatieve, medische en culturele voorzieningen dienen door het parlement in wetten te worden vastgelegd.

Sociale zekerheid

3 1 Vernieuwing is noodzakelijk

Het stelsel van sociale zekerheid is in een jarenlange strijd verworven. Het vormt een correctie op

de onzekerheden van de kapitalistische arbeidsmarkt en biedt in zekere mate een bescherming tegen een aantal risico's.

Dit verworven stelsel vertoont echter gebreken. Deze komen onder andere tot uiting in het miskennen van rechten voor vrouwen, jongeren en buitenlanders. Waar het bestaande systeem is gebaseerd op de rechten van individuele werknemers is sprake van een voortdurende druk, gericht op uitholling daarvan. Tegelijkertijd zijn zeer velen zonder arbeidsverleden, met name vrouwen en jongeren, van die rechten uitgesloten en aangewezen op regelingen die uitgaan van de traditionele gezinsstructuur en het kostwinnersbeginsel. Bij het berekenen van de uitkeringshoogte, worden vele mensen geheel of gedeeltelijk economisch afhankelijk gemaakt. Gebreken in het stelsel komen verder tot uiting in het inperken van de mogelijkheid voor uitkeringsgerechtigden om hun eigen leven in te richten, en in het gebrek aan democratische uitvoering en beheer van het stelsel.–
De CPN treedt op voor een wezenlijk vernieuwd en verbeterd stelsel van sociale zekerheid. Van afbraak van verworven rechten kan geen sprake zijn. Evenmin kan kritiekloos worden gestreden voor het behoud van het bestaande. Verbetering van het stelsel moet tot stand komen in een breed democratisch proces, waarin vakbeweging, organisaties van uitkeringsgerechtigden en maatschappelijke organisaties zeggenschap kunnen hebben. Voor de CPN is het optreden voor zo'n vernieuwing onlosmakelijk verbonden met een ander inkomensbeleid en nieuwe werkgelegenheids- en arbeidspolitiek.

3 2 Uitgangspunt

Een vernieuwd stelsel van sociale zekerheid dient uit te gaan van gelijke rechten van alle individuen op voldoende inkomen om in eigen levensonderhoud te voorzien en van gelijke rechten op deelname aan maatschappelijke arbeid. Dit is een voorwaarde voor de bevrijding van vrouwen, voor zelfstandigheid en onafhankelijkheid van jongeren en ouderen en de gelijkberechtiging van ingezetenen met een andere nationaliteit.

Het stelsel van sociale zekerheid dient als bodem een minimuminkomen te garanderen, waarvan een zelfstandig bestaan mogelijk is en dat maatschappelijk aanvaardbaar is. Dit vormt een wezenlijk element voor een stelsel waarin een koppeling tussen betaald arbeidsverleden en uitkeringen gehandhaafd blijft, rekening houdend met levensomstandigheden van de uitkeringsgerechtigde en met een maatschappelijk aanvaardbare bovengrens van de uitkeringen.—

3 3 Ruimte voor nieuwe arbeidspolitiek

Een vernieuwd stelsel van sociale zekerheid moet ruimte scheppen voor een nieuwe arbeidspolitiek. Het dient mogelijkheden te bieden voor een soepele overgang tussen:

– verschillende vormen van betaalde arbeid (bijvoorbeeld door educatief verlof);

– verschillende soorten betaalde arbeid en vormen van nog niet maatschappelijk erkende en niet-betaalde arbeid (bijvoorbeeld de mogelijkheid om op vrijwillige basis met behoud van uitkering onbetaalde arbeid te verrichten);

– betaalde beroepsarbeid en activiteiten met bijzonder persoonlijke of maatschappelijke betekenis (bijvoorbeeld zwangerschaps- en ouderschapsverlof).

3 4 Financiering

De CPN streeft naar een verschuiving van de kosten van de sociale zekerheid naar de factor kapitaal. Premieheffing over de kapitaalsom per werknemer(ster) zal betekenen dat kapitaalsintensieve bedrijven een veel grotere bijdrage leveren aan de financiering van de sociale zekerheid dan nu het geval is. Arbeidsintensieve bedrijven worden dan niet meer gestraft voor het feit dat ze werkgelegenheid bieden. Van de hogere inkomens mag ook een grotere bijdrage aan de kosten van de sociale zekerheid verlangd worden.

3 5 Democratisering en hervorming

Om het recht op zekerheid te waarborgen is een herziening en vereenvoudiging van het stelsel vereist waardoor een eind wordt gemaakt aan bureaucratische betutteling, ondoorzichtigheid en ontoegankelijkheid die het huidige stelsel kenmerken. De CPN wijst vormen van controle, die een inmenging in de privésfeer betekenen, van de hand. De uitvoeringsorganisaties van de sociale verzekeringen en het beheer van de betreffende fondsen dienen gedemocratiseerd te worden. Dat betekent uitbreiding van zelfbeheer van verzekerden en medeverzekerden en interne democratisering van de uitvoeringsorganisatie.

Woon- en leefomgeving

4 1 Gelijke rechten op zelfstandig wonen

De woningproduktie en -distributie dient het recht van alle inwoners van Nederland op zelfstandig wonen en vrije vestiging te waarborgen.

4 2 Betaalbare woningen

Voor de CPN betekent een sociaal volkshuisvestingsbeleid;

– het in overeenstemming brengen van bouw- en verbeterprogramma met de maatschappelijke behoefte aan met name woningwetwoningen;

– democratisering van de bouw en het doorbreken van de overheersende invloed van particuliere ondernemingen en financiers op bouw- en grondkosten;

– een woonlastenbeleid dat zijn uitgangspunt kiest in de inkomenssituatie van hen voor wie wordt gebouwd en de politieke vaststelling van een prijs van het wonen die daarmee in overeenstemming is, zonder kwaliteitsverlies van de woningbouw.

4 3 Kwaliteit van woon- en leefomgeving

Bij haar optreden voor verbetering van de woon- en leefomgeving baseert de CPN zich op de volgende uitgangspunten:

– afstemming van de woningproduktie op de behoefte van de woningzoekende zelf, zowel in kwalitatieve als in kwantitatieve zin.

– een volkshuisvestingspolitiek dient voorwaarden te scheppen voor een werkelijke keuzevrijheid met betrekking tot verschillende vormen van samen- of alleenleven;

– bescherming van natuur en milieu in de leefomgeving. Deze bescherming dient onder controle van democratisch gekozen lokale organen plaats te vinden, waarbij de betrokken bewoners zelf een actieve rol moeten kunnen spelen;

– een ruimtelijke ordening waarbij een evenwichtige ontwikkeling van woon- en werkfuncties in stad en platteland gewaarborgd is. Voorkomen moet worden dat regionale onderontwikkeling zich doorzet en gepaard gaat met de ontwikkeling van onleefbare steden;

– veilig, milieuvriendelijk, kwalitatief goed en goedkoop openbaar vervoer van personen en goederen. Dit is noodzakelijk om het beslag van het verkeer op de gemeenschappelijke ruimte te beperken;

– een planning van woningbouw en -verbetering die gepaard gaat met de planning van culturele en recreatieve voorzieningen én van voorzieningen die de mogelijkheid scheppen om verzorgende en huishoudelijke taken te vermaatschappelijken;

– uitvoering van renovatie en achterstallig onderhoud.

4 4 Zeggenschap over woon- en leefomgeving

Bescherming van de leefbaarheid en de woon-

functie van de steden en dorpen vereist democratisering en decentralisatie van de planning en besluitvorming over woningbouw en de daarmee samenhangende voorzieningen. Binnen een door de landelijke overheid vastgesteld kader dienen produktie, distributie en beheer plaats te vinden onder verantwoordelijkheid van lokale overheidsorganen, waarbij een zo groot mogelijke directe zeggenschap van de bevolking gegarandeerd dient te worden.

Medische en sociale zorg

5 1 Voorzieningen voor iedereen

Sociale en medische zorg dient in principe gratis en voor iedereen toegankelijk te zijn. Verwerkelijking van gelijke rechten op deze zorg vereist een sociale politiek, die gericht is op het ontwikkelen van een pakket voorzieningen van goede kwaliteit. Er dient een volksverzekering voor ziektekosten te komen met premie naar draagkracht.

5 2 Vernieuwing van de zorg

Ziekte en onwelzijn worden mede bepaald door de onderdrukkingsverhoudingen die onze samenleving kenmerken en die hun weerslag hebben op de arbeids- en levens-omstandigheden. De CPN acht het daarom van groot belang dat in de medische, geestelijke en sociale zorg de problemen niet worden geïsoleerd van hun maatschappelijke context. Vernieuwing en verbetering van de voorzieningen staan bij de CPN dan ook nadrukkelijk in het teken van doorbreking van de afhankelijkheid van mensen, van de vervreemding van eigen lichaam en levensomstandigheden.
Krachtige ondersteuning van initiatieven van gebruikers en patiënten zelf is een onmisbaar element van sociale politiek op dit terrein.

5 3 Versterken van de eerste-lijn

Een en ander betekent dat het niet alleen noodzakelijk is om voorzieningen uit te breiden en de toegankelijkheid ervan te vergroten. Vernieuwing en verbetering van de zorg zowel naar inhoud als naar functie is ook een belangrijke voorwaarde voor een optimaal gebruik.
De CPN acht de ontwikkeling van een uitgebreid, direct bereikbaar en overzichtelijk net van eerste-lijnsvoorzieningen, waarin verschillende disciplines samenwerken, daarom van grote betekenis. Dit aangevuld met toegankelijke voorzieningen voor meer specialistische hulp van hoge kwaliteit.

5 4 Onafhankelijke medische en sociale zorg

De aard, de ontwikkeling en de kosten van de medische en sociale zorg dient niet ondergeschikt te zijn aan industriële en levensbeschouwelijke belangen of specifiek wetenschappelijke interesses. Dat vereist terugdringing van de invloed van de kapitalistische industrie op met name de medische zorg en wetenschap.

De CPN streeft naar maatschappelijke controle op de farmaceutische en medisch-technische industrie, naar kostenbeheersing op dat terrein en naar wettelijke bescherming tegen misbruik van experimenten en wetenschappelijk onderzoek. Bovendien is van belang dat initiatieven vanuit de hulpverlening en van (potentiële) gebruikers een rol spelen bij het ontwikkelen van onderzoek naar zowel sociale oorzaken van ziekte en onwelzijn, als naar nieuwe geneeswijzen en vormen van hulpverlening.

5 5 Democratisering en decentralisatie van de voorzieningen

Het parlement dient middels wetgeving de kwaliteit en de toegankelijkheid van de medische en sociale zorg te waarborgen en te controleren. Binnen dat kader dient het medebeslissingsrecht van (potentiële) gebruikers en medewerkers van deze voorzieningen te worden uitgebreid.

1 Culturele pluriformiteit; bestrijding van discriminatie

De CPN zet zich in voor een politiek die voorwaarden schept voor een vrije ontwikkeling van het culturele leven. Dit optreden is gebaseerd op een positieve waardering van culturele verscheidenheid. Vanuit deze opvatting bestrijdt de CPN politieke tendensen die culturele pluriformiteit aanvechten en culturele verschillen in levensstijl aangrijpen voor discriminerende maatregelen. Dat betekent:

a. dat wederzijdse acceptatie en begrip van verschillende godsdienstige, levensbeschouwelijke en politieke opvattingen en uitingen bevorderd dient te worden, uitgaande van en binnen het kader van de grondwettelijke verankerde vrijheid van meningsuiting en organisatie. Hiermee kan een bijdrage worden geleverd aan de bestrijding van onverdraagzaamheid ten gevolge van rigide maatschappelijke scheidsmuren;

b. dat mensen het recht hebben om ten aanzien van samenlevingsvormen, leefstijl, seksualiteit, erotiek naar eigen inzichten hun leven vorm te geven. Dit vereist onder andere het terugdringen van de beperkende invloed van heersende gezinsideologieën en de discriminerende heteroseksuele norm. Ook feministische strijd op het gebied van de cultuur dient bevorderd te worden door het afbreken van geslachtsdiscriminerende sociale culturen en mannelijk chauvinistische gedragspatronen;

c. een positieve waardering van het naast en met elkaar leven van mensen met verschillende etnische en/of culturele achtergronden. Dit is voor de CPN geen passief uitgangspunt: het opheffen van achterstellingen waarmee culturele minderheden geconfronteerd worden, vereist een actieve bestrijding van elke vorm van racisme en onderdrukking van etnisch-culturele minderheden, van seksisme en alle andere discriminerende uitingen. Met name ook tegen fascistische tendensen, omdat deze de gebundelde en meest gevaarlijke uitingen zijn van onverdraagzaamheid, discriminatie en superioriteitsgevoelens;

d. het actief scheppen van voorwaarden voor en het afbreken van drempels bij de vrije toegang van een

ieder tot veelzijdige informatie en eigen cultuuruitingen en het tegengaan van de onderschikking daarvan aan commerciële, patriarchale of staatsbelangen.

Onderwijs en wetenschap

2 1 Onderwijs en culturele ontplooiing

De onderwijspolitiek van de CPN gaat uit van het belang van optimale onderwijs- en opleidingsmogelijkheden, waardoor mensen in staat zijn zichzelf te ontwikkelen en te kwaliciferen.

Het onderwijs dient gekenmerkt te worden door veelzijdige vorming en ontwikkeling van vaardigheden.

Onderwijs is een collectief proces, waarin mensen van elkaar kunnen leren, tot onderlinge solidariteit worden gemotiveerd en tot individuele prestaties kunnen komen. Daarbij dient het onderwijs een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van democratische waarden die van fundamentele betekenis zijn voor de menselijke en maatschappelijke verhoudingen.

2 2 Onderwijs voor iedereen en naar eigen keuze

Gelijke rechten op onderwijs voor iedereen betekent in de eerste plaats dat er geen financiële drempels mogen zijn om onderwijs te volgen. Ook na het verstrijken van de leerplicht dienen mensen, zonder in financiële problemen te komen, door te kunnen leren.

Behalve door financiële drempels, wordt de vrije deelname aan onderwijsvoorzieningen ook belemmerd door de bestaande maatschappelijke verschillen. Onderwijsvoorzieningen moeten zodanig zijn georganiseerd, dat deze belemmeringen overwonnen kunnen worden. Het onderwijsaanbod dient in het algemeen qua inhoud en omvang te voldoen aan de vraag, ongeacht leeftijd en leefomstandigheden van hen die onderwijs vragen. De grondwettelijk verankerde vrijheid van onderwijs moet wettelijk zodanig worden uitgewerkt dat:

– de positie van de onderwijsgebruikers tegenover de besturen wordt versterkt;

– financiële gelijkstelling door materiële wordt vervangen;

– openbaar onderwijs overal als basisvoorziening aanwezig is.

2 3 Democratisering van het onderwijs

Democratische verhoudingen in het openbaar en

bijzonder onderwijs zijn een voorwaarde om de inhoud ervan zoveel mogelijk af te stemmen op de behoeften van alle betrokkenen. Deze moeten de gelegenheid hebben om mee te beslissen over het onderwijsprogramma.

Binnen deze democratische verhoudingen hebben leerkrachten een eigen verantwoordelijkheid voor de inhoud van het onderwijs en moet ook hun invloed op de inhoud van het onderwijs in het algemeen gegarandeerd zijn.

De overheid heeft tot taak toe te zien of het onderwijs voldoet aan algemene kwaliteitsnormen. Ze dient zich daarbij te beperken tot marginale toetsing aan de hand van leerplannen.

2 4 Vrije ontplooiing van wetenschap

De CPN streeft naar vrijheid van wetenschap en onafhankelijkheid van wetenschappelijke onderzoekers gekoppeld aan de verplichting tot verantwoording van wetenschappelijk onderzoek, maatschappelijke controle over en beschikbaarheid van onderzoeksresultaten.

Dat vereist terugdringing van commerciële en staatspolitieke bemoeienis met de inhoudelijke ontwikkeling van wetenschappelijk onderzoek. De autonomie ten aanzien van opzet en uitvoering van onderzoek dient ook in het geval van opdrachtonderzoek voor bedrijven en staatsinstellingen gewaarborgd te worden.

2 5 Democratisering van wetenschapsbeoefening

Wetenschappelijk onderzoek dient in de regel uit de algemene middelen gefinancierd te worden. Democratische besluitvorming over de aanwending van deze middelen en democratische controle op het gebruik vereist in de eerste plaats interne democratisering van wetenschappelijke instellingen en van landelijke wetenschappelijke organen die een belangrijke rol spelen bij de onderzoeksprogrammering. Externe democratische controle zal zich moeten beperken tot toetsing van de globale verdeling van onderzoeksgelden over de verschillende onderzoeksterreinen, aan algemene maatschappelijke criteria.

Door externe democratische controle kunnen de grenzen bepaald worden van maatschappelijk toelaatbare onderzoeksvragen.

2 6 Toegankelijkheid van onderzoeksresultaten

Openbaarheid van resultaten voor wetenschappelijk onderzoek dient slechts beperkt te worden op basis van algemeen geldende regels met betrekking

tot de bescherming van de privacy. In elk geval dient de mate van toegankelijkheid van onderzoeksresultaten niet afhankelijk te zijn van de financieringswijze.

2 7 Wetenschappelijk onderwijs

Consequentie van de algemene doelstellingen van de onderwijspolitiek die de CPN voorstaat voor de inhoud van het wetenschappelijk onderwijs, is dat onderwijs en onderzoek zoveel mogelijk geïntegreerd wordt, pluriformiteit van wetenschapsbeoefening gerespecteerd wordt, en dat individuele prestatiegerichtheid van het huidige wetenschappelijk onderwijs wordt teruggedrongen.

De toegankelijkheid van het wetenschappelijk onderwijs dient vergroot te worden en het elitekarakter van bepaalde wetenschappelijke opleidingen dient doorbroken te worden.

Versterking van democratische bestuursvormen op alle niveaus van universiteiten en hogescholen is onontbeerlijk.

Kunst

3 1 Veelzijdige ontwikkeling van kunst

Kunst is van essentiële betekenis voor de kwaliteit van het leven. Ze heeft een scheppende betekenis in zichzelf en als zodanig een maatschappelijke betekenis. Deze maatschappelijke betekenis is nog duidelijker waar kunst maatschappelijke verhoudingen en ontwikkelingen zichtbaar kan maken en mede beïnvloedt. Zowel ten aanzien van kunst als toegepaste kunst acht de CPN een bloeiend kultureel leven en een actieve betrokkenheid van mensen op deze gebieden van belang. De CPN gaat daarbij uit van het principe van artistieke vrijheid van kunstenaars en wijst onderschikking van kunst aan economische en politieke doelen en belangen van de hand.

Betrokkenheid bij en aandacht voor kunst kan een onderdeel vormen van veelzijdige ontwikkeling en ontplooiing. Daarom is het de taak van de overheid om, zonder inhoudelijke bemoeienis met de kunst, aan kunstenaars en anderen die zich daar in de ruimste zin mee bezig houden, het werk mogelijk te maken en bestaanszekerheid te garanderen. Een dergelijk voorwaardenscheppend kunstbeleid maakt een pluriforme ontwikkeling in de kunst mogelijk. Daarbij heeft de overheid tot taak om de mogelijkheden voor ontwikkeling van die kunstuitingen te beschermen, die onder invloed van economische of politieke maatregelen worden bedreigd. Afschaffing of drasti-

sche vermindering van overheidssubsidies ten aanzien van kunst zou enerzijds leiden tot onbetaalbaarheid van kunst, anderzijds tot verschraling van de verscheidenheid in de kunstproduktie.

3 2 Toegankelijkheid van de kunst

Ter bevordering van een levendige wisselwerking tussen kunst, kunstenaars en publiek is een democratische organisatie van het kunstleven en ruimte voor experimentele initiatieven noodzakelijk.
Belangrijk daarin is een zo groot mogelijke spreiding van zowel de verschillende vormen van kunstuitingen, als van de mogelijkheden om daarmee in aanraking te komen. Democratische organisatie van het kunstleven betekent tevens het onderkennen en op open wijze omgaan met de spanningen die kunnen bestaan tussen verschillende betrokkenen. De CPN wil bijdragen aan vergroting van de acceptatie van verschillende opvattingen en ontwikkelingen in de kunst die door verschillende delen van de bevolking van belang worden gevonden.

De CPN erkent de bijzondere waarde van kunstzinnige vorming en amateuristische kunstbeoefening voor de ontwikkeling van mensen en treedt op voor een krachtige ondersteuning en stimulering hiervan. De toegankelijkheid van kunst kan ondermeer bevorderd worden door het afschaffen van financiële drempels voor het deelnemen aan het culturele leven, alsmede door het stimuleren van kunstzinnige vorming en het verruimen van de mogelijkheden voor amateuristische kunstbeoefening.

Media

4 Voor een veelzijdige informatievoorziening

Radio en televisie, films, boeken, tijdschriften, dag- en weekbladen verzorgen een belangrijk deel van de kennisoverdracht, de wisselwerking en confrontatie, de instemming en kritiek op de maatschappelijke ontwikkelingen in het algemeen, de cultuur in het bijzonder.

De CPN acht een pluriform stelsel van media en uitgeverijen onontbeerlijk voor het bevorderen van een levendige wisselwerking tussen verschillende levensbeschouwelijke en politiek-ideologische opvattingen en tussen verschillende culturen. Voor culturele vernieuwing dient in het bijzonder ruimte te worden geboden.

Decentralisatie en democratisering van zo'n stelsel is noodzakelijk om een zo groot mogelijke ruimte te kunnen bieden aan initiatieven vanuit de bevolking

en inhoudelijke bemoeienis door de staat en/of commercie tegen te gaan. De toegankelijkheid van de via media verspreide kunst en cultuur dient stelselmatig te worden bevorderd.

Verwerkelijking van gelijke rechten voor iedereen op informatie vereist een culturele politiek, gericht op spreiding en instandhouding van vrij toegankelijke openbare bibliotheekvoorzieningen, waar informatie in de ruimste zin gratis ter beschikking wordt gesteld.

Voor een democratisch bestuur

1 1 Politieke democratie als doelstelling

De CPN treedt op voor politieke democratie, die het voor iedereen mogelijk maakt deel te nemen aan processen van besluitvorming en bestuur op nationaal, regionaal en plaatselijk niveau, op basis van politieke vrijheid, gelijkheid en mondigheid. Politieke democratie is daarbij niet slechts een middel of een fase in de strijd voor socialisme. Zij heeft betekenis in zichzelf, die ook in de socialistische maatschappij tot gelding moet komen en verder ontwikkeld dient te worden.

De strijd voor versterking en vernieuwing van politieke democratie maakt dan ook deel uit van de strijd voor een fundamentele democratisering van het gehele maatschappelijke leven en moet daarom verbonden worden met het veroveren van democratische zeggenschap in bedrijven, bedrijfstakken, buurten en instellingen en de ontwikkeling van de daarvoor noodzakelijke vormen van sociale democratie.

1 2 Politieke democratie als historische verworvenheid

In de bestaande vormen van politieke democratie en de daarmee samenhangende democratische rechten komen belangrijke historische verworvenheden tot uiting. In ons land zijn een aantal minimale vereisten voor politiek democratisch functioneren vastgelegd.

Bij de strijd voor verdediging en uitbreiding daarvan is voor de CPN wezenlijk: vrijheid van meningsuiting, vrijheid van organisatie en vergadering, algemeen vrij, gelijk en geheim actief en passief kiesrecht, gelijke kansen voor alle politieke partijen en het recht van deze partijen op oppositie, parlementaire verantwoordingsplicht van de regering, rechtmatigheid van bestuur, onafhankelijkheid van de rechtspraak en het principe dat iedereen dezelfde aanspraak kan maken op dezelfde rechtsbescherming van de overheid.

Verdediging van deze verworvenheden vereist principiële bestrijding van politieke en maatschappelijke krachten die er op uit zijn deze democratische rech-

ten aan te tasten. Fascistische en racistische organisaties dienen daarom verboden en ontbonden te worden.

1 3 Politieke democratie als strijdterrein

Politieke democratie vormt in deze maatschappij een voortdurende inzet van strijd waarin de CPN optreedt tegen elke aantasting van democratische verworvenheden en voor uitbreiding en vernieuwing. Tegelijkertijd en in samenhang daarmee vormt de politieke democratie als zodanig een terrein waar reële mogelijkheden zijn om successen te boeken in de strijd tegen elke vorm van uitbuiting en onderdrukking. Daartoe is het noodzakelijk om de strijd op het terrein van de politieke democratie (bijvoorbeeld in parlementaire organen) te verbinden met de strijd op andere terreinen.

1 4 Belemmeringen doorbreken

Een verdere ontplooiing van de politieke democratie vereist een grondige afbraak van alle uitbuitings- en onderdrukkingsverhoudingen. Deze werken door in de wijze van politiek bedrijven, in de manier waarop de staat is georganiseerd en in de samenstelling en het functioneren van de verschillende staatsorganen.

De politieke democratie wordt beperkt door de macht van de grote kapitalistische ondernemingen, die vitale onderdelen van de burgerlijke staat beheersen.

De bestaande machtsverhoudingen belemmeren een bestuur, dat democratisch en doorzichtig is en dicht bij de mensen staat. Hoewel in de bestaande staatkundige verhoudingen formeel gelijke rechten bestaan voor deelname aan besluitvorming, is feitelijk sprake van een systematische beperking van mogelijkheden voor onderdrukte en uitgebuite groepen.

Voor vrouwen zijn de feitelijke mogelijkheden om reëel deel te nemen aan het politieke gebeuren extra beperkt door de bestaande arbeids- en rolverdeling en de door mannen gedomineerde politieke omgangsvormen en structuren.

Voor de CPN is de strijd voor politieke democratie zowel verbonden met de strijd tegen de bestaande machtsverhoudingen, als gericht op fundamentele hervorming van de staat.

1 5 Uitgangspunten voor een democratische inrichting van de staat

De CPN streeft een politieke democratie na, die zoveel mogelijk ruimte geeft aan directe vormen van

zeggenschap. Dat betekent niet alleen ruimte voor sociale democratie op de verschillende terreinen van het maatschappelijk leven maar ook gegarandeerde mogelijkheden voor sociale bewegingen om de belangen en gezichtspunten die zij vertegenwoordigen in het geding te brengen. In dit opzicht zal de rol van de staat naar de mening van de CPN zo beperkt mogelijk moeten zijn.

Bij haar optreden voor hervorming en vernieuwing van het staatsbestuur gaat de CPN uit van de volgende elementaire principes van een democratische rechtsstaat:

– de activiteiten van de staat moeten aan zodanige regels onderworpen zijn dat de bescherming van het individu tegen willekeur van de staat onder alle omstandigheden gewaarborgd is;

– om zeggenschap van de bevolking te garanderen dienen deze regels het resultaat te zijn van democratische menings- en besluitvorming;

– om een samenballing van staatsmacht te voorkomen dient er een duidelijke verdeling van bevoegdheden over de verschillende staatsinstellingen te zijn, uitgaande van een onderscheiden eigen verantwoordelijkheid van respectievelijk wetgevende macht, uitvoerende macht en rechtspraak.

Grondrechten

2 1 Erkenning grondrechten

De CPN onderschrijft de in de grondwet en in internationale verdragen verankerde gelijkheidsrechten, waarbij het verbod van discriminatie van centrale betekenis is, mensenrechten (eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer en de onschendbaarheid van het menselijk lichaam), en democratische grondrechten (vrijheid van godsdienst en levensovertuiging, vrijheid van meningsuiting, brief- en telefoongeheim, algemeen kiesrecht, gelijke benoembaarheid in overheidsdienst, vrijheid van vereniging, vergadering en betoging, vrijheid van onderwijs).

2 2 Uitbreiding grondrechten

Het geheel van hier bovengenoemde rechten en vrijheden, dat in de grondwet is neergelegd en die beschermd en gewaarborgd moeten worden, zal moeten worden uitgebreid. De CPN zal zich inzetten voor uitbreiden van grondrechten en de politieke strijd voor invulling van die rechten.

a. De CPN streeft daarbij naar erkenning van het stakingsrecht, waarborgen van de vrijheid van kunst en

wetenschap, rechtsbescherming tegen gedwongen psychiatrische opname en behandeling, uitsluiten van de mogelijkheid het kiesrecht te ontnemen aan totaalweigeraars, gedetineerden en TBR-ers en het vastleggen van de onvervreemdbaarheid van het staatsburgerschap.

b. Sociale grondrechten, zoals het recht op betaalde arbeid, wonen, onderwijs en sociale zekerheid, dienen meer precies te worden vastgelegd en aangevuld.

Het is noodzakelijk om de grondrechten ook te verlenen aan groepen, die daarvan tot nog toe zijn uitgesloten. In dat verband streeft de CPN naar gelijke politieke rechten van niet-Nederlanders die in Nederland wonen.

Het is voorts van belang om de werking van grondrechten te garanderen. Dat betekent onder meer dat bescherming van vrouwen en kinderen tegen seksueel geweld en misbruik een wettelijke basis krijgt. Het gehele stelsel van huwelijks- en erfrecht, zeggenschap over kinderen, naamgeving is gebaseerd op ongelijkheid voor man en vrouw en van gehuwde en ongehuwde staat. Dit stelsel zal grondig herzien en van elk seksistisch karakter ontdaan moeten worden.

2 3 Erfelijke staatsfuncties uit de tijd

Erfelijke staatsfuncties zijn onverenigbaar met de democratische beginselen van de CPN. De huidige constitutionele monarchie, waarbij de bevoegdheden van het staatshoofd beperkt blijven tot die omschreven in de grondwet, behoeft naar de mening van de CPN geen beletsel te zijn om een begin te maken met een hervorming van de maatschappij. Op langere termijn is in het kader van het streven naar een socialistische maatschappij de overgang van een constitutionele monarchie naar een democratische republiek echter onvermijdelijk.

Gekozen organen

3 1 Meerpartijenstelsel uitgangspunt

Naar de mening van de CPN zijn het bestaan en de activiteit van politieke partijen met hun uiteenlopende levensbeschouwelijke en politieke visies, van wezenlijke betekenis voor een democratische besluitvorming. In het socialisme dienen voor alle partijen, onafhankelijk van hun visie op de maatschappij, de grondwettelijke rechten en het functioneren in vertegenwoordigende en besturende lichamen volledig gewaarborgd te zijn met uitzondering van fascistische partijen en andere partijen die rassendiscri-

minatie propageren. Dit is in overeenstemming met het streven van de CPN naar een vernieuwde democratisch-parlementaire staatsvorm.

3 2 Verkiezingen

De CPN treedt op voor:

– bescherming van het kiesstelsel en het systeem van evenredige vertegenwoordiging zonder kiesdrempels;

– het scheppen van gelijke mogelijkheden voor politieke partijen om hun standpunten te ontwikkelen en in de openbaarheid tot uitdrukking te brengen;

– het bevorderen van een democratisch politiek klimaat, hetgeen onmisbaar is voor een gelijkwaardige competitie van partijen ook en met name tijdens de verkiezingsstrijd.

3 3 Positie van gekozen organen

De positie van het parlement en andere vertegenwoordigende politieke organen (zoals gemeenteraden) staat in de huidige maatschappij onder voortdurende druk. Beslissingen die van centrale betekenis zijn voor de maatschappelijke ontwikkeling, onttrekken zich maar al te vaak aan de zeggenschap van deze organen. Dat geldt allereerst voor de politiek en maatschappelijk vaak verstrekkende beslissingen, die in deze maatschappij aan de kapitaalbezitters en andere machthebbers zijn voorbehouden. Het geldt ook voor beslissingen die wel tot het terrein van de overheid worden gerekend, maar die feitelijk in de verschillende staatsapparaten worden genomen zonder dat de gekozen organen voldoende mogelijkheden hebben om daar controle over uit te oefenen. En tenslotte: daar waar gekozen organen wel reële bevoegdheden lijken te hebben, ontbreekt het hen vaak aan de (financiële) middelen om deze bevoegdheden waar te maken. Dergelijke tendensen, die tot uitholling van de politieke democratie leiden, kunnen alleen bestreden worden wanneer democratische krachten zich inzetten voor een versterking van de positie van de gekozen politieke organen op alle niveaus. Dat vereist in elk geval:

– het verbeteren van de mogelijkheden voor alle staatsburgers om te participeren in alle politieke beslissingen;

– het realiseren van een zodanige manier van besluitvorming en uitvoering, dat betrokkenen zoveel mogelijk op elk niveau en in elke fase invloed kunnen uitoefenen, mede door vormen van directe democratie;

– het versterken van de positie van gekozen organen, zodat zij een sturende rol kunnen vervullen in de

maatschappelijke ontwikkeling.

3 4 Versterking centrale positie parlement

Het is van wezenlijk belang voor het democratisch functioneren van de staat dat het parlement werkelijk het centrum wordt van algemene politieke besluitvorming en controle over staatsorganen en kabinet. Daarbij gaat het om een centrale positie in een staat, die ruimte geeft aan de ontwikkeling van sociale bewegingen en aan diverse vormen van sociale en directe democratie.

De CPN acht in dat verband maatregelen nodig die gericht zijn op:

– het terugdringen van politieke praktijken, waarbij 'buiten het parlement om' geregeerd wordt;

– het verhogen van de doelmatigheid van het parlement (o.a. door het treffen van voorzieningen waardoor parlementsfracties beter in staat zijn om hun taken daadwerkelijk uit te oefenen).

3 5 Bestuurlijke decentralisatie

Om het parlement in staat te stellen zijn centrale functie zo alzijdig mogelijk uit te oefenen is het noodzakelijk bevoegdheden te delegeren aan gekozen organen op lokaal en regionaal niveau. Dit dient gepaard te gaan met het uitbreiden van materiële mogelijkheden van lokale en regionale organen om deze bevoegdheden reëel te kunnen uitoefenen, en met een verdergaande democratisering van provinciale en gemeentelijke overheden, waarbij de autonomie van de gemeente ook tegenover de provincie wordt versterkt.

De CPN is voorstander van een door de gemeenteraad gekozen burgemeester, respectievelijk een door provinciale staten gekozen voorzitter.

3 6 Bevordering van politieke betrokkenheid

De CPN treedt op voor uitbreiding van de mogelijkheden tot participatie aan de politieke menings- en besluitvorming. Vooral op lokaal niveau zijn nieuwe democratische inspraak- en beslissingsprocedures en vormen van directe democratie nodig om recht te doen aan de zeggenschap en mondigheid van de mensen.

Democratische openbaarheid

4 1 Voor een democratisch mediastelsel

Naast de betekenis van een meerpartijenstelsel voor democratische openbaarheid is ook de vrijheid van drukpers van wezenlijke betekenis voor het de-

mocratisch functioneren van het politieke leven.
Media kunnen een zelfstandige, informerende en kritisch-controlerende rol vervullen die onmisbaar is voor het ontplooien van de democratie.
Een pluriform mediastelsel acht de CPN essentieel teneinde mogelijkheden te garanderen om verschillende belangen en gezichtspunten in de openbaarheid te brengen.
Om de media in staat te stellen deze functies te vervullen is vereist dat afhankelijkheid van commerciële en/of politieke machthebbers wordt teruggedrongen. Om dit te bereiken is zowel interne als externe democratisering van de media van belang.
Naast de landelijke media dienen ook op regionaal en lokaal niveau voorzieningen te worden getroffen voor een democratische openbaarheid en controle.

4 2 Openbaarheid van bestuur

Politieke democratie vereist versterking van de openbaarheid van bestuur en van de toegankelijkheid van politiek-relevante informatie. De CPN treedt op tegen het onttrekken van belangrijke politieke beslissingen aan de openbare menings- en besluitvorming. Ook keert zij zich tegen de ongecontroleerde registratie van persoonlijke gegevens. De mogelijkheden, zowel voor gekozen organen als rechtstreeks voor de bevolking om controle uit te oefenen op uitvoerende staatsorganen, dienen te worden vergroot.

Hervorming uitvoerende staatsorganen

5 1 Vernieuwing en hervorming

In de strijd voor een socialistische omvorming van de maatschappij is het onontbeerlijk om de samenstelling en de interne organisatie van de uitvoerende staatsorganen te veranderen en de democratische controle op deze organen te versterken. Behalve democratische controle op deze organen is interne democratisering noodzakelijk om zeggenschap van de werkers over het functioneren van deze organen en over eigen arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden te garanderen. Algemeen uitgangspunt daarbij is dat uitvoerende organen niet in bevoegdheden treden van de democratisch gekozen politieke verantwoordelijke organen.
De organen die een rol spelen bij de voorbereiding en/of uitvoering van politieke besluitvorming, hebben zich in onze maatschappij ontwikkeld tot een ondoorzichtig netwerk van bureaucratieën. Zij functioneren als min of meer zelfstandige steunpunten voor heersende krachten en worden maar zeer ten

dele beheerst door democratisch gekozen organen.

5 2 Pluriforme samenstelling

Gevolg van de in ons land bestaande machtsverhoudingen is, dat bepaalde bevolkingsgroepen en politieke stromingen ondervertegenwoordigd zijn in de verschillende staatsorganen en met name in de hogere functies van het bestuursapparaat. Dergelijke mechanismen dienen doorbroken te worden zodat een politiek pluriforme samenstelling van deze overheidsorganen gegarandeerd kan worden. Daartoe is een toelatings- en selectiebeleid nodig dat positieve discriminatie van ondervertegenwoordigde groepen en stromingen mogelijk maakt. Bovendien moet gestreefd worden naar een zo groot mogelijke openheid van het toelatings- en selectiebeleid en dient benoeming in sleutelfuncties door democratisch gekozen organen plaats te vinden.

5 3 Democratische controle op leger en politie

Overeenkomstig de grondwet dient de krijgsmacht zich te bepalen tot de handhaving van de nationale onafhankelijkheid en verdediging van het grondgebied en tot taken in VN-verband. Overigens zonder daarbij gebruik te maken van kernwapens, chemische wapens en andere wapens die bij het gebruik het voortbestaan van de gehele mensheid of grote delen daarvan op het spel zetten.

De CPN treedt op tegen tendensen om het leger te veranderen in een beroepsleger of te misbruiken als ordehandhaver en stakingsbreker.

De CPN gaat daarbij uit van het recht van elke dienstplichtige tot dienstweigering op grond van ethische, levensbeschouwelijke of politieke bezwaren.

De CPN is voor afschaffing van het militair tuchtrecht.

De democratische controle op leger en politie moet worden versterkt. De CPN acht de BVD onverenigbaar met een verantwoorde toepassing van de beginselen van de democratische rechtsstaat.

De CPN hecht groot belang aan versterking van de interne democratisering van leger en politie en aan de rol van onafhankelijke vakbonden daarbij.

5 4 Democratische vernieuwing rechterlijke macht

De CPN is voor onafhankelijkheid van de rechtspraak, gebonden aan de wet en onafhankelijk van de uitvoerende macht.

a. Verandering van het selectie- en het recruteringsbeleid is nodig om de sociaal eenzijdige samenstelling van de rechterlijke macht te doorbreken en een

werkelijk onafhankelijke positie ten opzichte van politieke organen te realiseren. Positieve discriminatie van ondervertegenwoordigde groepen en politieke stromingen dient uitgangspunt te zijn van een open selectie- en recruteringsbeleid.

b. Uitbreiding van de democratische controle en een stringent toezicht van het parlement op het benoemingsbeleid is noodzakelijk.

c. Het in de grondwet verankerde recht op rechtshulp vereist voorzieningen die het gebruik van dit recht niet alleen formeel maar ook materieel mogelijk maken.

d. De algemene doelstellingen van dit program vereisen een strafsysteem dat geen nieuwe vormen van sociale discriminatie creëert. Dat betekent dat vrijheidsstraffen zoveel mogelijk vermeden moeten worden.

8

DE DEMOCRATISCHE WEG NAAR HET SOCIALISME

1 Uitgangspunt

Het socialisme dat de CPN voor ogen staat en waarvan de doelstellingen hiervoor geschetst zijn, vereist een revolutionaire maatschappijverandering in Nederland. De CPN stelt zich ten doel om deze maatschappijverandering langs democratische weg tot stand te brengen. Bovendien streeft de CPN naar een vreedzame overgang naar het socialisme.

2 Geen socialisme zonder democratie

De afschaffing van de uitbuitings- en onderdrukkingsverhoudingen, die kenmerkend zijn voor de huidige maatschappij kan alleen worden gerealiseerd in het kader van een fundamentele democratisering van de sociaal-economische, culturele en politieke verhoudingen.

3 De noodzaak van een revolutionaire weg

Veranderingen in de richting van het socialisme zijn niet mogelijk zonder een afbraak van de machtspositie van de heersende maatschappelijke krachten en heersende ideologieën, die kapitalistische eigendomsvormen en andere vormen van ongelijkheid en onderdrukking in stand houden.

4 Revolutionair proces

De hegemonie van de heersende maatschappelijke krachten berust op posities in verschillende machtscentra, de diverse staatsapparaten, ondernemingen, en uiteenlopende steunpunten in culturele en maatschappelijke instellingen. Daarmee wordt macht uitgeoefend en gelegitimeerd.

Bij de strijd voor het socialisme gaat het om de ontmanteling van een veelvoud van machtscentra. Het gaat dus om een revolutionaire weg, waarbij de revolutie niet wordt opgevat als een éénmalige daad, maar als een proces waarin drastische verschuivingen in de machtsverhoudingen op de verschillende niveaus niet tegelijkertijd zullen plaatsvinden. Dat proces zal geen kwestie zijn van een zich overal gelijkmatig en geleidelijk voltrekkende omwenteling.

De CPN houdt rekening met ongelijktijdigheid, waarbij periodes van strijd voor verdediging van bereikte verworvenheden worden afgewisseld door periodes van snelle veranderingen en schoksgewijze ontwikkelingen.

5 Duurzaam bondgenootschap

Een revolutionair proces kan alleen maar succesvol verlopen wanneer progressieve bewegingen en partijen erin slagen om een duurzaam bondgenootschap tot stand te brengen op basis van gezamenlijke strijd van de mensen zelf op grond van gemeenschappelijke doelstellingen en programma's, waarin directe eisen en maatregelen verbonden worden met doelstellingen op langere termijn.
Progressieve strijdbewegingen, maatschappelijke organisaties en partijen kunnen hun doelstellingen en idealen slechts verwezenlijken door een gemeenschappelijke macht te vormen.
De oriëntatie op democratische machtsvorming door coalities van progressieve krachten is daarom wezenlijk voor de politiek van de CPN.

6 Voorwaarden en mogelijkheden voor een strategische coalitie

Voor een sociale en politieke omwenteling van de machtsverhoudingen in Nederland is brede instemming en actieve deelname van de bevolking vereist. De CPN beschouwt zich daarbij als deel van de maatschappelijke krachten en bewegingen die streven naar het overwinnen van de kapitalistische en andere fundamentele tegenstellingen, naar een nieuwe economische en sociale ontwikkeling en naar democratisering van de instellingen en het bestuur van de staat.
Voor de CPN is daarbij het overwinnen van de onderlinge verdeeldheid tussen de progressieve krachten een wezenlijke voorwaarde om overeenstemming te bereiken over hoofdpunten van een socialistische politiek, die tegemoet komt aan de belangen en aspiraties van de bevolking.

7 Fundamentele democratisering

De strijd in het parlement en in alle andere instellingen van de representatieve democratie moet verbonden worden met de strijd van de massa's op alle terreinen van het maatschappelijke leven: in bedrijven en instellingen, buurten en regio's.
Een dergelijke verbinding is alleen mogelijk wanneer

progressieve krachten zich inzetten voor uitbreiding en vernieuwing van de democratie.

Verdediging en uitbreiding van democratische verworvenheden tegenover de voortdurende pogingen van de heersende politieke krachten om democratische verworvenheden in te dammen en terug te schroeven dienen daarom een centraal onderdeel te vormen van een revolutionaire strategie: alleen op deze wijze is het voor progressieve krachten mogelijk om de meerderheid van de bevolking voor een politiek te winnen die gericht is op fundamentele veranderingen, de actieve deelname van verschillende bevolkingsgroepen aan dat proces te garanderen en daarmee de speelruimte voor reactionaire initiatieven te verminderen.

Vanuit dat gezichtspunt moet de weg naar het socialisme omschreven worden als een weg van voortdurende uitbreiding, versterking en vernieuwing van democratische verhoudingen op alle maatschappelijke terreinen.

8 Democratische weg en parlementaire democratie

Democratische vernieuwing is ondenkbaar zonder verdediging en versterking van de parlementaire democratie tegenover tendensen om de rol van de parlementaire democratie in de politieke besluitvorming te verzwakken en in te perken tot een louter legitimatie van politieke beslissingen die in feite 'elders' worden genomen.

Voor de CPN vormt erkenning van de parlementaire democratie een vitaal uitgangspunt bij haar optreden voor fundamentele maatschappijverandering in de richting van het socialisme. Zij acht daarbij de ontwikkeling van nieuwe vormen van politieke en sociale democratie vereist.

Zolang parlementaire strijd niet verbonden wordt met de strijd, die op andere terreinen gevoerd moet worden tegen onderdrukkingsverhoudingen en voor democratisering, zolang kunnen de heersende politieke en maatschappelijke krachten de parlementaire democratie blijven hanteren als legitimatiemiddel voor de instandhouding van de bestaande orde.

Parlementaire organen vormen één van de terreinen, waarop de strijd van progressieve krachten zich dient af te spelen.

Progressieve strijd buiten het parlement mag niet ondergeschikt worden gemaakt aan parlementaire politiek, alsof slechts strijd in parlementaire organen beslissend zou zijn.

9 Democratische weg en rechtsstaat

Een communistische strategie die gericht is op radicale democratisering en in dat kader ook de betekenis van de parlementaire democratie onderkent, kan zich niet laten opsluiten binnen de grenzen van de heersende rechtsorde. Zij neemt als politiek richtsnoer uitsluitend de principes van de democratische rechtsstaat. Het gaat daarbij om bescherming van principes die noodzakelijk zijn om de vrijheid, gelijkheid en mondigheid voor de mensen bij de deelname aan politieke besluitvorming te garanderen.

10 Voor een vreedzame weg

In Nederland waar democratische tradities sterk verankerd zijn in de bevolking, zijn er mogelijkheden voor een vreedzame overgang naar het socialisme. Een strategie die zich daarop richt, zal vooral gebruik moeten maken van het feit dat maatschappelijke tegenstellingen niet alleen tot uiting komen tussen de staat en de niet-heersende klassen en groepen, maar ook de staat en de verschillende staatsapparaten zelf doortrekken. De staatsorganen vormen dus niet alleen een middel in de strijd maar vormen ook een strijdterrein, waarop progressieve krachten een actieve rol kunnen vervullen. Voor een strategie, die gericht is op een vreedzame overgang naar het socialisme, is het van belang dat hier reële mogelijkheden ontwikkeld kunnen worden om de speelruimtes voor reactionaire krachten (die zich op kritieke momenten weinig zullen aantrekken van de bestaande legaliteit en geweld niet zullen schuwen) zodanig in te perken dat zij niet in de gelegenheid worden gesteld om met succes naar geweldsmiddelen en -strategieën te grijpen. Een belangrijke voorwaarde daarvoor is de democratisering van repressieve staatsapparaten en een vernieuwing van deze apparaten ten einde de loyaliteit van de werkers in deze sectoren tijdens de overgang naar het socialisme te garanderen. Dat onderstreept de noodzaak van een brede en hechte coalitiepolitiek.

Het is uiteraard onmogelijk om te voorspellen in hoeverre deze overgang daadwerkelijk vreedzaam zal verlopen. Ook een strategie die gericht is op geweldsvermijding kan nooit volledig garanderen, dat reactionaire krachten op een bepaald moment toch niet middelen zullen hanteren en wegen zullen bewandelen die de democratische rechtsstaat als zodanig ernstig ondermijnen. In zo'n situatie dienen progressieve krachten niet te aarzelen om effectieve stappen te ondernemen die gericht zijn op herstel

van de democratische rechtsstaat. Dit kan betekenen dat er een situatie ontstaat dat illegitiem geweld van behoudende krachten ook met geweld beantwoord moet worden.

11 Alleen een democratische weg biedt perspectief

In de Nederlandse maatschappij is het mogelijk om de overgang naar het socialisme te bewerkstelligen via een strategie waarin versterking, vernieuwing en uitbreiding van democratie op alle maatschappelijke terreinen een centrale rol speelt. De ontwikkeling van een coalitiepolitiek, die de verdeeldheid van progressieve krachten doorbreekt en een hechte eenheid in daden en actie tot stand weet te brengen, vormt één van de belangrijkste strategische vraagstukken aan de oplossing waarvan de CPN haar bijdrage wil leveren. Deze democratische weg is niet alleen mogelijk gezien de maatschappelijke verhoudingen in ons land. Zij is ook wenselijk, wanneer het socialisme wordt opgevat als onlosmakelijk verbonden met democratie. Zij is tenslotte de enig mogelijke weg die reële perspectieven biedt. Er is geen werkelijk alternatief.

Vanuit dit besef zet de CPN al haar energie en daadkracht in om gezamenlijk met andere progressieve krachten de democratische weg naar het socialisme gestalte te geven.

Uitgangspunten voor coalitiepolitiek

1 1 Democratische machtsvorming

De CPN staat een eigen Nederlandse weg naar het socialisme voor, uitgaande van de belangen en verlangens van de Nederlandse bevolking, en van de in Nederland bestaande tradities en gegroeide verhoudingen. De doelstellingen die we daarbij hanteren en de inhoud van het socialisme, dat ons voor ogen staat, zijn hiervoor geschetst. We hebben een beeld gegeven van de krachtsverhoudingen in ons land, van krachten en tegenkrachten voor maatschappijverandering in progressieve zin. Nu gaat het om de vraag: Op welke punten kunnen vooruitstrevende krachten tot overeenstemming komen en een gezamenlijke macht vormen die tot een progressieve meerderheid leidt? En welke samenwerkings- en omgangsvormen tussen maatschappelijke bewegingen, organisaties en partijen zijn daarvoor noodzakelijk.

De oriëntatie op democratische machtsvorming door coalities van progressieve krachten is wezenlijk voor de politiek van de CPN. Partijen, maatschappelijke organisaties, progressieve bewegingen, allen die een verandering van de maatschappij in de richting van socialisme willen bereiken, kunnen hun idealen slechts verwezenlijken door gezamenlijke strijd.

1 2 Samengaan voor gemeenschappelijke doelen

Coalitiepolitiek veronderstelt een wil tot aaneensluiting voor gemeenschappelijke doelen. Uitgaande van de diversiteit van doelstellingen binnen het rijk geschakeerde geheel aan maatschappelijke krachten en bewegingen, uiteenlopende strijdtradities en leefwijzen van de betreffende bevolkingsgroepen en de verschillende terreinen en niveaus waarop strijd gevoerd moet worden, zal – naast het optreden voor reeds aanwezige gemeenschappelijke strijdpunten – ook expliciet gestreefd moeten worden naar gemeenschappelijke doelen. In coalities vat de CPN het mede op als haar taak om discussie tussen bewegingen en partijen met verschillende doelstellingen te stimuleren. Met als uiteindelijk doel: een gezamenlijke strijd voor het socialisme.

De CPN staat daarom een coalitiepolitiek voor die: a. de ontplooiing van de strijd van de afzonderlijke progressieve bewegingen voor eigen doelstellingen mogelijk maakt en stimuleert; b. wederzijdse beïnvloeding en onderlinge solidariteit van de verschillende bewegingen mogelijk maakt, op basis van gelijkwaardigheid, autonomie en eigen verantwoordelijkheid.

In dit kader levert de CPN een specifieke bijdrage aan coalities van progressieve krachten door op basis van eigen optreden, doelstellingen en uitgangspunten te streven naar gemeenschappelijke doelen van progressieve krachten.

Kernpunten van verenigend en initiatiefnemend optreden

2 1 Coördinatie van krachten

De CPN treedt initiatiefnemend en verenigend op voor progressieve machtsvorming door coalities. Dit optreden heeft ten doel een zodanige overeenstemming voor gemeenschappelijke doeleinden en prioriteiten te bevorderen, dat coördinatie van krachten en gemeenschappelijke machtsvorming voor maatschappijverandering tot stand kan komen. Het initiatiefnemende en verenigende optreden van de CPN behelst in ieder geval de volgende kernpunten:

2 2 Vredesstrijd

De CPN neemt en ondersteunt initiatieven in de strijd tegen atoombewapening en oorlogsdreiging, die in ons land belangrijke resultaten en ervaringen opgeleverd hebben bij gezamenlijk optreden binnen en buiten het parlement. Naar de mening van de CPN vormt deze strijd, die het voortbestaan van het menselijk leven zelf tot inzet heeft een belangrijke verbindende kracht, die ook positieve uitstraling kan hebben naar samenwerking op andere gebieden.

2 3 Tegen kapitalistische uitbuiting en onderdrukking

De CPN streeft naar bondgenootschappen tussen maatschappelijke krachten en bewegingen die zich verzetten tegen de kapitalistische uitbuiting- en onderdrukkingsverhoudingen. Dat houdt in:

a. Vereniging van alle loon- en uitkeringsafhankelijken. De CPN neemt en ondersteunt initiatieven van gezamenlijk optreden en onderlinge solidariteit van alle lagen van de arbeidersklasse. Zij treedt op voor het afbreken van oude scheidslijnen en wederzijdse vooroordelen tussen en binnen de arbeidersklasse en andere loonafhankelijke groepen. Zij zet zich in

het bijzonder in voor de eenheid van werkenden en werklozen, voor gezamenlijk optreden van buitenlanders en Nederlanders, van mannen en vrouwen. De CPN streeft naar een verenigde krachtige vakbeweging, die optreedt voor de belangen van alle loon- en uitkeringsafhankelijken.

b. Bondgenootschap met kleine zelfstandigen en middengroepen. De CPN treedt op voor samenwerking met kleine zelfstandigen en middengroepen. Zij ondersteunt bewegingen onder deze groepen, die zich verzetten tegen hun toenemende afhankelijkheid van bankkapitaal en grote concerns, en die opkomen voor een beleid dat hen een redelijk inkomenspeil en bestaanszekerheid verzekert.

De CPN ondersteunt activiteiten gericht op coöperatieve vormen van arbeid die ontstaan zijn als reactie op autoritaire kapitalistische produktieverhoudingen.

c. Bundeling van anti-monopolistische krachten. Om de macht van het monopolistische kapitaal te breken bepleit de CPN bondgenootschappen met ondernemers in het midden- en kleinbedrijf, die in het bijzonder in tijden van crisis slachtoffer zijn van de grillen van monopolistisch beheerste markten.

2 4 Strijd tegen patriarchale verhoudingen en seksisme

a. De CPN streeft naar bondgenootschappen in de feministische strijd. Zij beschouwt die als essentieel voor de strijd van vrouwen én mannen voor ontplooiing van menselijke waardigheid en individualiteit en van de strijd voor socialisme.

b. De CPN stelt zich als organisatie van vrouwen en mannen tot taak om op te treden tegen seksistische praktijken en opvattingen zowel binnen de eigen organisatie als daarbuiten.

c. De CPN wil optreden tegen de seksegebonden arbeidsdeling en voor herverdeling van maatschappelijke en huishoudelijke arbeid, opdat vrouwen en mannen gelijke mogelijkheden tot ontplooiing verkrijgen op alle terreinen.

2 5 Strijd tegen fascisme en racisme

De CPN streeft naar brede bondgenootschappen van alle groepen die op democratische grondslag strijden tegen fascisme, racisme en antisemitisme. De CPN ondersteunt de strijd van democratische organisaties van buitenlanders voor het verbeteren van de rechtspositie van inwonenden van Nederland die niet de Nederlandse nationaliteit hebben. De CPN streeft samen met de democratische organisaties van buitenlanders en anderen naar het verwijde-

ren van de honderden discriminerende bepalingen ten aanzien van niet-Nederlanders in de Nederlandse wetgeving.

2 6 Strijd voor homo-bevrijding

De CPN steunt bewegingen, die zich keren tegen de dwang van de heersende norm van heteroseksualiteit, die leidt tot discriminatie van andere seksueel-erotische voorkeuren of gewoonten. De CPN spreekt geen voorkeur uit voor deze of gene vorm van seksualiteit, maar steunt uitgaande van haar opvatting over individuele ontplooiing en veelvormigheid van levensstijlen het optreden van potten en flikkers tegen discriminatie.

2 7 Voor een leefbare wereld

De CPN steunt de strijd van progressieve bewegingen, die ingaan tegen maatschappelijke tendensen, welke een bedreiging vormen van natuur, milieu en het menselijk bestaan en de kwaliteit ervan.

2 8 Internationale solidariteit

De CPN treedt actief op voor de versterking van de vele solidariteitsorganisaties en bewegingen, die in nationaal en internationaal verband optreden tegen uitbuiting, beperking of vertrapping van mensen- en burgerrechten en nationale zelfstandigheid. Zij erkent de betekenis van deze bewegingen voor de strijd in eigen land voor nationale zelfstandigheid tegen onderschikking aan imperialistische grootmachten en NAVO-politiek.

2 9 Democratiseringsstrijd

De CPN ondersteunt bewegingen die opkomen voor uitbreiding, versterking en vernieuwing van de democratie in de economische verhoudingen, de sociale en culturele instellingen en de staatsorganisatie. Dit is een centrale inzet van een coalitiepolitiek, waarin uiteenlopende progressieve krachten en democratische bewegingen elkaar kunnen vinden. De democratiseringsbeweging van de jaren zestig en zeventig vormde een belangrijke impuls voor de strijd voor democratische rechten en zeggenschap op allerlei terreinen. Daarmee is een belangrijke basis ontwikkeld om autoritaire tendensen en uitholling van de politieke democratie tegen te gaan.

Machtsvorming voor progressieve meerderheid

3 1 Kern van coalitiepolitiek

De CPN zet zich op verschillende terreinen in

voor het realiseren van haar doelstellingen vanuit het besef dat politieke, economische en ideologische strijd zowel gevoerd wordt in bedrijven, in buurten, in sociale en culturele instellingen, als in parlementaire organen. Kern van de coalitiepolitiek is dat door gemeenschappelijke inzet van vooruitstrevende bewegingen en politieke partijen, progressieve meerderheden tot stand worden gebracht. Daarbij streeft de CPN naar het tot stand brengen van duurzame coalities van progressieve krachten. Ook tijdelijke vormen van samenwerking zijn onontbeerlijk. Juist die maken het bewerkstelligen van politieke doorbraken en het behalen van successen mogelijk, en kunnen de grondslag leggen voor blijvende samenwerkingsverbanden.

3 2 Maatschappelijke bewegingen en politieke strijd

De CPN erkent de zelfstandige politieke rol van progressieve maatschappelijke bewegingen. Deze bewegingen hebben een eigen dynamiek, die een bijdrage levert aan het doorbreken van traditionele politieke patronen en aan de ontwikkeling van nieuwe politieke doelstellingen en strategieën.

Politieke strijd is dus niet het monopolie van partijen. De CPN verzet zich daarom tegen pogingen om de rol van sociale bewegingen in te perken tot het terrein van directe belangenbehartiging. Bewegingen dienen op basis van zelfstandige, autonome besluitvorming en vanuit een eigen verantwoordelijkheid hun optreden te bepalen. Zij hoeven zich niet te laten binden door compromissen die tot stand komen als gevolg van parlementair-politieke krachtsverhoudingen van een bepaald moment. Deze krachtsverhoudingen kunnen zich immers in een later stadium als gevolg van voortgaande actie verder ten gunste veranderen.

De CPN hecht grote waarde aan de dynamiek die voortkomt uit democratische bewegingen als verrijkende en inspirerende kracht in een parlementaire democratie.

3 3 Rol progressieve partijen

Politieke partijen spelen een eigen rol in het proces van progressieve machtsvorming. Zij dienen op basis van hun eigen visie en programma's te komen tot een afweging van belangen en waarden, waarop zij hun politieke optreden baseren. Van politieke partijen hangt het in belangrijke mate af in hoeverre resultaten van buiten-parlementaire machtsvorming in parlementaire besluitvorming worden vastgelegd. Dit brengt met name voor progressieve partijen een

grote verantwoordelijkheid met zich mee.
Als progressieve politieke partijen zich distantiëren van massale, democratische acties, komt de verwerkelijking van de doelstellingen in gevaar en wordt de parlementaire democratie als zodanig geschaad.

3 4 Relatie partijen - bewegingen

De CPN gaat uit van de noodzaak van wisselwerking tussen partijen en bewegingen vanuit de erkenning van eigen verantwoordelijkheid en zelfstandigheid van beide.
De CPN hecht waarde aan het integreren in haar politiek van ideeën die vanuit progressieve bewegingen naar voren komen.
De CPN keert zich tegen elke elitaire of paternalistische onderschikking van de politiek van sociale bewegingen aan die van partijen of van één bepaalde partij. In dit verband verdedigt zij niet alleen de autonomie en onderhandelingsvrijheid van de vakbeweging maar keert zij zich tegen pogingen – van welke partij dan ook – om sociale bewegingen te veranderen in partijpolitieke instrumenten.
Tegelijk wijst de CPN ook opvattingen af waarbij autonomie van bewegingen politieke afzijdigheid zou inhouden en progressieve partijen slechts als instrument van bewegingen worden beschouwd.

3 5 CPN en bewegingen

De CPN heeft sterke banden van solidariteit met progressieve bewegingen. Zij kan zich niet beperken tot één van deze bewegingen, noch kan zij een optelsom zijn van àlle. De CPN bepaalt haar optreden zelfstandig, uitgaande van haar eigen program en beoordeling van de politieke krachtsverhoudingen.
De grote betrokkenheid van communisten in diverse bewegingen alsmede het gemeenschappelijk inzicht in de noodzaak tot revolutionaire verandering, en de eenheid van optreden, scheppen voor de CPN eigen mogelijkheden om op te treden als verbindende en/of initiërende kracht.

Progressieve machtsvorming, parlement en regering

4 1 Versterking posities

Coalitiepolitiek omvat de vereniging van progressieve krachten zowel binnen als buiten parlementaire organen. Het consolideren en vastleggen van resultaten, dient in verschillende fasen van strijd te gebeuren door besluiten van de volksvertegenwoor-

diging.
Versterking van de posities in parlementaire organen is daarvoor van belang. De CPN streeft daarom naar versterking van haar eigen positie en van de samenwerking tussen progressieve partijen mede gericht op het tot stand brengen van een regering die door een progressieve meerderheid gedragen wordt.

4 2 Samenwerking tussen partijen
De CPN streeft naar het doorbreken van die scheidslijnen tussen de politieke organisaties van de arbeidersbeweging en progressieve politieke partijen, die samenwerking en krachtenbundeling in de richting van het socialisme verhinderen.
In Nederland werken in vele acties en bewegingen mensen uit diverse politieke stromingen samen: communisten, socialisten, sociaal-democraten, pacifisten, radicalen en anarchisten. In de diversiteit van progressieve partijen komt het bestaan van die diverse stromingen tot uitdrukking.
Gestreefd moet worden naar het uitbouwen van de samenwerking tussen en versterking van het gemeenschappelijk optreden van progressieve partijen.
Naar de mening van de CPN zijn de mogelijkheden daartoe in Nederland aanwezig. Om progressieve meerderheidsvorming tot stand te brengen is het van belang, dat vanuit progressieve samenwerkingsverbanden verbindingen worden gevormd met democratisch-liberale en christelijk-sociale stromingen zoals die ook in andere partijen tot uiting komen.

4 3 Regering van progressieve meerderheid
De CPN is te allen tijde bereid regeringsverantwoordelijkheid te dragen op basis van haar verkiezingsprogramma.
De CPN streeft naar het tot stand brengen van een duurzame progressieve meerderheidscoalitie.
De CPN ondersteunt initiatieven die zo'n regeringsformatie naderbij kunnen brengen. Voor de uitwerking van een gemeenschappelijk program voor een progressieve regeringscoalitie is zij bereid te onderhandelen met alle progressieve partijen en andere progressieve politieke stromingen die hieraan mee willen werken.
Uitgangspunt voor de CPN is, dat een dergelijk programma verbonden is met progressieve bewegingen en ruimte biedt aan ontplooiing van die bewegingen.

5 Democratische samenwerkings- en omgangsvormen

Coalities tussen progressieve partijen, maatschappelijke organisaties en bewegingen komen tot stand in de strijd door aaneensluiting op basis van gemeenschappelijke eisen en doelstellingen. De CPN gaat uit van de maatschappelijke en politiek-ideologische pluriformiteit in deze coalities en streeft naar democratische samenwerkings- en omgangsvormen tussen de verschillende krachten. Dit houdt in:

5 1 Omgaan met verscheidenheid

Respect voor elkaars standpunten en het niet bij voorbaat verheffen van geschilpunten tot breekpunten. Waar het nodig is compromissen te sluiten, dienen deze te zijn gericht op het versterken van de eenheid in de gezamenlijke strijd en op het realiseren van gemeenschappelijke doelstellingen.

Voorts is versterking van de openbaarheid vereist, zodat voor alle betrokkenen duidelijk is – en blijft – op welke punten gemeenschappelijke opvattingen bestaan, waar compromissen gesloten worden en waar meningsverschillen zijn. Werkelijke coalitiepolitiek vereist bestrijding van onverdraagzaamheid en van het verabsoluteren van de bestaande verscheidenheid waardoor overeenstemming en compromissen geblokkeerd worden. Coalitiepolitiek is evenmin gebaat bij het verdoezelen van maatschappelijke en politieke verscheidenheid; een dergelijke oriëntatie leidt tot beginselloze concessiepolitiek.

5 2 Democratische organisatie van samenwerking

Het ontwikkelen van een hechte overeenstemming over hoofdpunten en prioriteiten van een progressieve politiek vereist versterking van progressieve samenwerking op alle niveaus. Het bevorderen van democratische samenwerkingsrelaties tussen progressieve krachten kan niet van bovenaf worden opgelegd.

In gemeenschappelijke platforms aan de basis, in de buurten, bedrijven en instellingen kan de uitwisseling van strijdervaringen worden gestimuleerd en kunnen concrete alternatieven worden ontwikkeld. Naast en in samenhang met het versterken van die platforms van progressieve samenwerking is ook uitbouw van overleg en samenwerking tussen progressieve organisaties op landelijk, regionaal en plaatselijk niveau van belang voor het ontwikkelen van gemeenschappelijke politieke initiatieven om de

macht van de heersende maatschappelijke krachten terug te dringen en te breken.

De CPN roept de arbeidersklasse en alle progressieve mensen in Nederland op om met haar te strijden voor het verwerkelijken van dit programma voor een socialistisch Nederland.

MACHTSVORMING
VOOR EEN
SOCIALISTISCH
NEDERLAND

94

PARTIJ PROGRAM VAN DE CPN

MACHTSVORMING VOOR EEN SOCIALISTISCH NEDERLAND

ISBN 90 9000 642 7

Met dit partijprogram presenteren de Nederlandse communisten hun doelstellingen, uitgangspunten en toekomstvisie. Als resultaat van een langdurig en intensief debat en als partijprogram vastgesteld op een in februari 1984 gehouden buitengewoon congres. Een positieve formulering van wat de Nederlandse communisten willen, als grondslag van hun politieke handelen. Daarmee een actuele, vernieuwende inhoud gevend aan het revolutionaire elan van het communisme. Het is basis voor verdere discussie en uitwerking. Voor niet-leden is het een herkenningspunt, waaraan men het handelen van communisten kan toetsen. De CPN, een partij van deze tijd. Met een program voor de toekomst.